

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra slovanských jazyků a literatur
Oddělení ruského jazyka a literatury

Bakalářská práce

Baletní cesta Rudolfa Nurejeva

(The ballet journey of Rudolf Nureyev)

Vypracovala: Vendula Sedláčková
Vedoucí práce: doc. PaedDr. Zdeňka Matyušová, Ph.D.

České Budějovice 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 28. 4. 2017

Vendula Sedláčková

.....

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování doc. PaedDr. Zdeňce Matyušové, Ph.D. za poskytnuté konzultace, cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

Katedra slovanských jazyků a literatur
Oddělení ruského jazyka a literatury
Pedagogická fakulta, Jihočeská univerzita, České Budějovice

Baletní cesta Rudolfa Nurejeva

Tato bakalářská práce pojednává o životě, vzestupech i pádech jednoho z nejvýznamějších baletních tanečníků 20. století – Rudolfa Nurejeva.

V první řadě se zaměříme na důležité okamžiky jeho osobního života a spletitou cestu k vysněné světoznámé baletní škole v Leningradu. Následně se budeme zabývat jeho profesní kariérou v Rusku a západních zemích a také představíme jeho nejznámější baletní role.

Nezapomeneme zmínit některé další významné umělce ruské baletní scény. Součástí této práce jsou také fotografie Rudolfa Nurejeva, z některých jeho představení a bibliografie.

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Zdeňka Matyušová, Ph.D.

Department of Slavic languages and literatures
Department of Russian language and literature
Faculty of Education, Universtiy of South Bohemia, České Budějovice

The ballet journey of Rudolf Nureyev

This bachelor thesis deals with life, rises and falls of one of the most significant ballet dancers of the 20th century – Rudolf Nureyev.

First of all we will focus on important moments in his personal life and complex journey to the world-famous ballet school in Leningrad he has always dreamed of. After that we will deal with his professional career in Russia and western countries and also we will introduce his most famous ballet roles.

We will not forget to mention some other significant performers of Russian ballet stage. This thesis also includes photographs of Rudolf Nureyev, photographs of some of his performances and a bibliography.

Supervisor of thesis: doc. PaedDr. Zdeňka Matyušová, Ph.D.

Obsah

Úvod.....	7
1. Dětství a rodina.....	8
1.1 První setkání s tancem.....	10
1.2 Vztah s otcem.....	11
1.3 Od folkloru k baletu	12
2. Profesní život.....	16
2.1 Akademie ruského baletu A. Vaganovové.....	16
2.1.1 Pod vedením Valentina Šelkova.....	17
2.1.2 Pod vedením Alexandra Puškina.....	19
2.2 Státní akademické divadlo opery a baletu S. M. Kirova.....	21
2.2.1 Poprvé na Západě	23
2.2.2 První velké role.....	23
2.2.3 Skok ke svobodě.....	25
2.3 Život na druhé straně železné opony.....	28
2.3.1 New York	29
2.3.2 Londýn.....	30
2.3.3 Balet Národní opery v Paříži	32
2.4 Návrat domů.....	33
3. Poslední léta.....	34
4. Soukromý život.....	36
5. Další baletní hvězdy Ruska.....	38
Závěr	41
Резюме.....	42
Bibliografie	43
Dokumentární přílohy	

Úvod

Balet! Pro mnohé tanec plný emocí, pastva pro oči i duši, pro jiné zcela nezajímavý pojem. Někomu balet nic neříká, pro někoho znamená doslova celý život, stejně jako pro Rudolfa Nurejeva, jednoho z největších a nejvýznamnějších baletních mistrů nejen Ruska, ale i celého světa. Toto téma jsem si vybrala jednak díky tomu, že se sama od malička věnuji tanci, jednak díky paní doc. PaedDr. Zdeňce Matyušové, Ph.D., která mi poskytla základní přehled o tomto baletním velikánovi. Jeho život mě mimořádně zaujal. Nesmírně mě ohromila jeho odvaha a nezníčitelná cílevědomost, kterou opravdu obdivuji.

Už od svého raného dětství, kdy poprvé shlédl baletní představení, měl Nurejev jasnou představu o své budoucnosti. Chtěl se stát baletní hvězdou. Cesta k jeho snu nebyla v žádném případě jednoduchá, právě naopak - někdy až neuvěřitelně obtížná. Jeho matka se snažila podporovat jeho zájem o balet a hudbu, u otce však nikdy nenašel pochopení pro svoji vášeň. Také finanční situace rodiny Rudolfův sen jen oddalovala. Byl často osamělý a izolovaný, nikdy moc přátel neměl. Jeho záchranou byly právě tanec a hudba. Nicméně jeho bezmezná touha, odvaha a odhodlanost ho dovedla až na samý vrchol baletní scény, a i přes všechny překážky se Rudolfův sen stal skutečností. Odměnou za jeho tvrdou práci a dřinu se staly tisíce ohromených a nadšených diváků po celém světě.

Taková osobnost by měla zůstat navždy součástí historie, aby mohla inspirovat, motivovat a provázet nás cestou za splněním snů. Každý tanečník, hudebník a další umělci by měli znát jméno Rudolf Nurejev. A to je jedním z cílů této práce – rozšířit u nás povědomí o tomto mistrovi a připomenout jeho odkaz. Dalším cílem je shrnout jeho život v našem, tedy českém jazyce, jelikož českých zdrojů je opravdu málo.

V této práci se budeme věnovat především podstatným momentům Nurejevova osobního života a důležitým faktům z jeho profesionálního působení nejen na ruské baletní scéně. V neposlední řadě se budeme zabývat jeho nejznámějšími rolemi a krátce se zmíníme také o dalších významných osobnostech ruské baletní školy.

1. Dětství a rodina

Dá se říci, že Rudolfovi byl tanec souzený už od jeho příchodu na svět, narodil se totiž „v pohybu“. Když jeho matka Farida byla v osmém měsíci těhotenství, cestovala po Transsibiřské magistrále s jejími třemi dcerami – Rozou, Lidijou a Rozidou. Vypravily se ze svého domova na Urale až na samý okraj ruského kontinentu, do přístavního města Vladivostoku. Důvodem této daleké cesty, která trvala necelé dva týdny, bylo umístění Rudolfova otce Hameta do jedné z vojenských posádek právě v tomto vzdáleném přístavu. Farida se vydala na cestu, jelikož chtěla mít svou rodinu pohromadě, než se narodí její další člen. Ale 17. března 1938, když se vlak přehoupl přes břehy Bajkalu, stále více než 3000 km do cíle, se stalo něco neočekávaného. Po třech dívkách přišel na svět první, Hametův vysněný, syn Rudolf.

Chlapec se narodil v jedné z nejstrašnějších dob století - nad Evropou se stahovaly válečné mraky a Rusko bylo ovládnuto tím, co vešlo ve známost jako Velký teror nebo Velká čistka. Toto pro nás nepředstavitelně hrůzné období začalo v roce 1934 atentátem na vůdce komunistické strany Sergeje Kirova. Aby uctil památku svého zabitého druha, Stalin po něm přejmenoval leningradskou baletní společnost a poté rozpoutal celonárodní teror v podobě pátrání po skutečných i vymyšlených zrádcích. Nikdo nebyl v bezpečí. Spousta lidí byla popravena nebo poslána do pracovních táborů na Sibiři. Dokonce ani dnes neexistují žádné přesné záznamy o počtu zahynulých lidí. Po dobu existence Sovětského svazu byli lidé odměňováni za podávání zpráv o přátelích nebo členech rodiny, kteří mluvili proti vládě nebo se chovali podezřele. A útěk? Opuštění země bez oficiálního povolení bylo považováno za akt zrady a bylo postiženo dlouhým vězením nebo smrtí.

Nurejevovi však byli v podstatě přátelé režimu. Přestože byli muslimští Tataři a pocházeli z Mongolů, obrátili se zády k jejich víře, když revoluce zachvátila zemi, a stali se tak jedněmi z nejvěrnějších komunistů.

Rudolfova rodina zůstala v severním Vladivostoku rok a půl. Dobrá zpráva přišla tehdy, když byl Rudolfův otec přeřazen do hlavního města Moskvy. Pro něj to bylo velmi důležité, protože se dostal do samého centra moci. Nurejevovi tedy nastoupili na Transsibiřský expres a znovu cestovali přes ohromný severoasijský kontinent. Radost měla i Farida, která mohla svou téměř hluchou dceru Lidiju dát do speciální školy přímo pro ni. Zdálo se, že Nurejevovi začnou žít život, o kterém dříve jen snili. Bydleli v útulném malém domě, Hametova práce byla blízko domova a někteří vojáci se stali součástí jejich rodiny. Tento poklidný život však neměl dlouhé

trvání. V létě roku 1941 byl Rudolfův otec poslán na bitevní pole, ve snaze zachránit svou rodinu Farida sbalila pár nejnnutnějších věcí a opět vyrazila se svými dětmi na cesty. Nejdříve našla rodina útočiště ve vesnici Ščuče. Sdíleli bydlení i s jinými rodinami, mezi které patřil i starý křesťanský pár.

První vzpomínky Rudolfa byly na probuzení jemným zatřepáním za úsvitu mužem nebo jeho ženou, kteří ho vedli před ikonu Panny Marie, která byla neustále osvětlená olejovou lampou: „*Tam mi dali brambory, když jsem se modlil s nimi, sladké, zmrzlé brambory. Má ubohá matka trpěla, když mě viděla... Vychovaná jako muslimka musela sledovat jejího syna, jak se modlí k ikoně, aby dostal něco k jídlu.*“¹

V roce 1943 pozval Hametův bratr Nurislam Faridu a její děti, aby žili s jeho rodinou v hlavním městě Baškiru – Ufě. Jejich pokoj nebyl velký, naopak stísněný a tmavý. Brzy však Farida našla prostornější ubytování, které se nacházelo nedaleko. Bylo světlejší a větší, ale kuchyň a venkovní toaletu sdíleli s dalšími osmi rodinami. Rudolfovy vzpomínky na toto období nebyly příliš veselé. „*Šest lidí a pes, všichni v jedné místnosti. V noci jsem se nemohl nikdy úplně natáhnout a během dne jsem hodiny předstíral, že něco čtu, ale nemohl jsem, protože na mě všichni zírali.*“² Zkrátka Rudolfovo dětství bylo plné strastí, hladu a strádání. Farida však pro své děti udělala vše, co bylo v jejích silách. Podnikala dlouhé výpravy pěšky pro jídlo a riskovala život, aby nakrmila své čtyři potomky. Jednou za soumraku, v lese nedaleko od obce, si Farida všimla malých létajících světýlek. V domnění, že právě pozoruje světlušky, se nijak nevzrušovala, po chvíli si však uvědomila, že tato světýlka se pomalu přibližují k ní. Byla obklopena vlky, bez rozmyšlení popadla deku, která měla uchránit brambory, které vezla, před zmrznutím, zapálila ji a odehnala tak vlky pryč.

Rudolf byl na svůj věk malý, zato pohledný chlapec s blond vlasy, zelenýma očima a vysokými lícními kostmi po jeho tatarských předcích. Už odmala moc neposeděl, neustále skákal, točil se a běhal. Když nadešel čas, kdy měl malý Rudolf nastoupit do školy, nesla ho jeho matka první den na zádech, protože neměl ani své vlastní boty a oblečení měl po sestřích, jelikož na jiné nebyly peníze. Ostatní děti si ho dobíraly a nazývaly ho žebrákem. Nepomohlo mu ani jeho ne příliš obvyklé jméno, ostatní děti mu říkaly Adolf, jako Adolf Hitler. Byl osamělý a izolovaný, jeho zachránce byla právě hudba.

¹ KAVANAGH, J.: *Rudolf Nureyev: The life*. London: Penguin books, 2008. ISBN 978-0-141-02969-6, s. 12 (překlad vlastní).

² KAVANAGH, J.: *Rudolf Nureyev: The life*. London: Penguin books, 2008. ISBN 978-0-141-02969-6, s. 13 (překlad vlastní).

1.1 První setkání s tancem

Je až neuvěřitelné, jak může mít tak malý chlapec tolik negativních zážitků bez jakéhokoliv štěstí, bez kamarádů, prakticky bez otce. Jeden jediný večer mu však změnil celý život. Psal se rok 1945, byl poslední den v roce a Farida chtěla vzít své děti na baletní představení *Píseň jeřába*, které se konalo v ufovském operním domě. V této době bylo však pro takovou rodinu nemožné sehnat vstupenky. Rudolfova matka chtěla zoufale vzít děti s sebou, ale měla peníze pouze na jednu vstupenku. S tím, že na místě vymyslí nějaký plán, vzala Farida své čtyři děti s sebou. Před operou už byly nashromážděny davy lidí, tlačící se na dveře. Ty nátlak nevydržely a otevřely se, Nurejevovi se tak dostali do opery bez jakékoliv kontroly vstupenek.

Ještě než vůbec představení začalo, Rudolf už byl naprosto učarován tím magickým místem, kde se vše lesklo a třpytilo. Potom začala hrát hudba. Sametové závěsy odkryly pro Rudolfa zatím nepoznaný svět. Tanečníci se mu zdáli jako bozi. A baletka! Malý Rudolf nechápal, jak může skočit přes celé jeviště a vydržet v jedné póze tak dlouho bez hnutí. Jmenovala se Zajtuna Nasredtinovová. V tu chvíli Rudolf věřil, že je to ta nejlepší baletka na světě. „*Seděl jsem bez hnutí s očima upřenýma na jeviště. Chtěl jsem být na jevišti s těmito tanečníky! Pořád jsem si říkal ‚Já musím být tanečník, já budu tanečník.‘ Vzpomínám si, jak jsem se pevně držel balkonového zábradlí a cítil jsem, jak se mé nehty do něj hluboko zarývají. Byl jsem naprosto posedlý. Od tohoto dne mohu skutečně datovat mé pevné rozhodnutí stát se baletním tanečníkem. Když jsem pozoroval tanečníky tuto noc, obdivoval jsem jejich mimozemskou schopnost vzdorovat zákonům rovnováhy a gravitace, měl jsem absolutní jistotu, že jsem se narodil, abych tančil,*“³ vzpomínal Rudolf.

Rudolf miloval školu, a jelikož měl oproti jiným spolužákům výbornou paměť, byl jedním z nejlepších studentů. Mezi ostatními kluky vynikal, byl neobvykle poslušný a chytrý. Geografie, literatura a fyzika byly jeho oblíbené předměty, měl ale rád také angličtinu. Jakmile se však Rudolf dostal do spárů tance, jeho známky se začaly zhoršovat a stával se čím dál více zamyšleným a uzavřeným. Zřejmě toto všechno se stalo příčinou toho, že ho ostatní děti neměly rády, myslely si, že je jiný, a nerozuměly si s ním. Jediný kamarád v okolí byl Kosťa, který bydlel nedaleko, vždy Rudolfa bránil a několikrát se byl podívat, jak tančí.

³ MAYBARDUK, L.: *The dancer who flew: A Memoir of Rudolf Nureyev*. Toronto: Tundra books, 1999. ISBN 0-88776-415-0, s. 25 (překlad vlastní).

Už v hodinách lidových tanců, které Rudolf navštěvoval ve škole, si učitelé všimli, že má vyjímečnou paměť na kroky a výbornou schopnost je realizovat. Netrvalo dlouho a byl vybrán do školního folklorního souboru. Rudolf mohl sdílet svou lásku k tanci se svou sestrou Rozou, která studovala učitelství. V rámci výuky se učila tančit a hrát na klavír a mluvila s Rudolfem o historii baletu, brala ho na přednášky a někdy přivezla domů i kostýmy. On byl v sedmém nebi. I jeho matka byla nadšená z jeho hudebních a pohybových schopností. Často slýchávali od známých, že by měl nejmladší z Nurejevů studovat balet v Mariinském divadle v Leningradu. Tento nápad zněl opravdu nádherně, ale Leningrad byl pro Rudolfa prozatím, vzhledem k finanční situaci rodiny, nespelnitelný sen.

1.2 Vztah s otcem

Přestože druhá světová válka skončila v Evropě už v květnu roku 1945, Rudolfův otec se mohl vrátit ke své rodině až o rok později. Byl poslán do důchodu, měl totiž jen všeobecné vzdělání, ne specializované vojenské. Vracel se tedy domů plný rozčarování, k rodině, které byl v podstatě cizí. Rudolf svého otce téměř vůbec neznal a jeho první dojmy nebyly úplně dobré. Hamet byl muž, který se jen zřídka usmál, málokdy mluvil a Rudolf i jeho sestry nebyli schopni se mu dívat přímo do očí. Rudolf nebyl zvyklý na muže v rodině, oba jeho dědečkové byli po smrti a jeho strýc bojoval ve válce. Najednou se ocitl v situaci, kdy se musel podrobit zcela novým zákazům a pravidlům. Bylo těžké poslouchat a respektovat muže, který dovolil, aby jeho rodina hladověla.

Hamet se po celou dobu války těšil domů na svou rodinu, nejvíce však na svého jediného syna. Toužil po tom, že bude s Rudolfem sdílet své potěšení z lovu a rybolovu, měl dokonce i loveckého psa. Jeho představy se ovšem nenaplnily. Na jejich první společné lovecké výpravě se Rudolf loudal, což otce rozčílilo, a tak ho nechal za sebou se svými zbraněmi. Rudolf se bál a rozplakal se, Hamet zuřil a nazval ho zbabělcem.

Jak plynul čas a Rudolf dospíval, vztah s jeho otcem se stával čím dál více napjatějším. Hamet nikdy nesouhlasil s tím, že Rudolf chtěl tančit. Tuto skutečnost nebyl schopen překousnout, jeho syn se podle něj měl stát lékařem nebo inženýrem. Ve snaze odvrátit syna od tance a udělat z něj pořádného muže, Hamet dával Rudolfovi úkoly hodné pro muže – přinést vodu, nasekat dříví, kopat brambory, dojít pro chléb.

Když ho matka poslala do obchodu koupit něco, co ona potřebuje, otec se rozzuřil, proč posílá právě jeho, když má doma 3 dcery.

O několik let později dokonce Rudolf tvrdil, že jeho otec fyzicky ubližoval jejich matce, ale ostatní členové rodiny toto tvrzení odmítli. Otcova červená armádní uniforma, kterou nosil i dlouho poté, co válka skončila, budila v Rudolfověch očích strach a respekt. Hamet také zapsal Rudolfa do mladých pionýrů, kde učili ruské děti mimo jiné o komunismu. Zpočátku za to otce nenáviděl, ale poté potkal pionýrského učitele lidových tanců a uvědomil si, že se může připojit k další taneční skupině. Tam se naučil spoustu nových tanců a kroků a dostával mnoho dalších příležitostí účinkovat na různých festivalech a akcích pro místní organizace. Plán jeho otce tedy selhal.

1.3 Od folkloru k baletu

Další, koho Rudolf naprosto odzbrojil svým talentem, byl jeho taneční učitel v pionýrském souboru, který neváhal ani vteřinu a ihned ho představil své první učitelce klasického baletu, Anně Udalcovové, která byla členkou jednoho z nejznámějších baletních souborů s názvem Ruský balet, vedeným Sergejem Pavlovičem Ďagilevem. Když mladičká Rudolf předvedl Anně jeho lidový tanec, okamžitě měla jasno. „*Dítě, ty máš povinnost vůči sobě učit se klasický balet! S takovým vrozeným darem se musíš připojit ke studentům Mariinského divadla.*“⁴ Rudolf si byl ihned jistý, že chce začít tančit pod vedením Udalcovové, ale zároveň mu bylo jasné, že mu otec neposkytne peníze na výuku. Učitelka byla však tak ohromena jeho talentem, že mu nabídla výuku dvakrát týdně zadarmo. Rudolf se tedy dva dny v týdnu, téměř rok, vytrácel z domu vždy s přesvědčivou výmluvou pro otce. Už po necelých dvanácti měsících však Udalcovová cítila, že Rudolfa naučila vše, co mohla, a tak ho předala dál své zkušenější přítelkyni, Jeleně Vajtovičové.

Vysoká, tmavé pleti, s hlubokým chraplavým hlasem a přísným výrazem. Taková byla Rudolfova další učitelka baletu. Jelena pracovala jako baletní mistryně divadla v Ufě a ve svém volném čase poskytovala lekce baletu v Paláci pionýrů, státním sociálním zařízení pro děti. Byla nekompromisní, ale i přesto měla mezi svými učiteli své oblíbence, mezi které samozřejmě patřil i Rudolf. Viděla v něm, stejně jako ostatní, veliký potenciál. Bylo jí jasné, že Rudolfova taneční technika není ještě zdaleka

⁴ MAYBARDUK, L.: *The dancer who flew: A Memoir of Rudolf Nureyev*. Toronto: Tundra books, 1999. ISBN 0-88776-415-0, s. 32 (překlad vlastní).

perfektní a jeho postava má daleko do dokonalosti (on si celý život přál, aby měl delší nohy), ale věděla, že se svou obrovskou oddaností a velikým zapálením k tanci proporční nedostatky zakryje a techniku brzy vypiluje. K tomu všemu se Vajtovičová snažila Rudolfovi dopomoci, dělal po jejím boku velké pokroky.

Jako na zavolanou se Rudolfovi zjevila příležitost, na kterou už od silvestrovské noci roku 1945 čekal. Z operního domu v Ufě přišlo vzrušující oznámení, že bude vybrána skupina dětí z Baškirska, která bude pozvána na konkurz do vyhlášené baletní školy v Leningradu. Pro Rudolfa to byla dá se říci životní šance. Při jeho dosavadním štěstí nebylo však vůbec překvapivé, že se opět neudálo vše podle jeho představ, ačkoliv tentokrát ne vinou jeho otce. I když je to těžko uvěřitelné, byly doby, kdy Hamet rezignoval na sen jeho syna. Když se dozvěděl o již zmíněném konkurzu, dokonce šel svého syna doprovodit do divadla, aby zjistili podrobnosti. Rudolf byl najednou štěstím bez sebe, pojedje na konkurz do baletní školy a ještě za podpory otce, bylo to pro něj jako sen. Po příchodu do divadla však zjistili, že skupina už do Leningradu odjela. Rudolf opět upadl do stavu absolutního zoufalství. Možným důvodem promarněné šance však byl i fakt, že Hamet neměl potřebných dvě stě rublů na jízdu vlakem z Ufy do Leningradu.

Rudolfův sen o velké baletní škole se již poněkolkáté rozplynul, ale je velice obdivuhodné, že jeho odhodlání k tanci se ani trochu nezmenšilo. Stále navštěvoval hodiny klasického baletu a začal cestovat se svou taneční skupinou lidových tanců. Představení, se kterými tento soubor vystupoval, nebyla vždy perfektní, právě naopak - byla plná improvizace a nečekaných situací, se kterými si však Rudolf dokázal bravurně poradit. I když se několikrát cítil trapně a směšně, získal také mnoho cenných zkušeností, díky kterým poté vždy věděl, jak se v takovém neočekávaném případě zachovat. Rudolf nikdy nikomu příliš nevěřil, byl samostatný a nezávislý na pomoci druhých. Věřil, že s těmito vlastnostmi se jednou dostane do Leningradu.

V roce 1953, kdy Rudolf oslavil své patnácté narozeniny, bylo v Ufě otevřeno baletní studio připojené k místnímu divadlu. Měl radost, že mohl konečně trénovat jako profesionál. Ujala se ho známá balerína Zajtuna Bahtijarovová, drobná elegantní žena. V tu dobu se ukázala Rudolfova drzá povaha, několikrát přišel pozdě na hodiny, Bahtijarovová ho velmi často kárala a kritizovala. Jak však ona sama říkávala, „*Kritizuji pouze ty, o kterých si myslím, že mají budoucnost*“⁵. I přes všechny tyto

⁵ KAVANAGH, J.: *Rudolf Nureyev: The life*. London: Penguin books, 2008. ISBN 978-0-141-02969-6, s. 30 (překlad vlastní).

Zaituniny poznámky se Nurejev nedal, byl stále posedlý tancem, oproti ostatním trénoval třikrát více.

Netrvalo dlouho a Rudolf byl obsazován do komparzních rolí, kde si mohl vydělat 10 rublů za jedno představení, a jelikož byl nyní známý jako umělec z operního domu v Ufě, dokázal si vydělávat dalších 200 rublů za měsíc i tím, že poskytoval taneční lekce. Ačkoliv se Hametovi stále balet nezdál jako dobré zaměstnání pro muže, dokázal konečně uznat, že mu poskytne alespoň slušné peníze. Nyní se Rudolfův život točil jen kolem divadla. Zdá se mi obdivuhodná jeho neutuchající energie a neustálé zapálení. Když nebyl zrovna na zkoušce nebo představení, zhlédl každý balet a operu v repertoáru.

V létě roku 1953 byl vyslán s ufovským baletem na měsíc do Rjazaně, přes tisíc kilometrů vzdáleného města na západě Ruska. Pokoj sdílel s Albertem, kamarádem z pionýrů, který byl také zaměstnán v divadle v Ufě jako komparzista. Přestože tento pobyt se jim z finančního hlediska moc nevyplatil, byla to další výborná příležitost k získání nových zkušeností a zážitků. Těch málo peněz, co si vydělali, posílali domů svým rodinám nebo jim za ně koupili dárky. V rámci tohoto turné se chlapci neváhali vypravit také do Moskvy, kde byly sice v této roční době všechny divadla a koncertní haly zavřené, ale oni neváhali a vypravili se pěšky prozkoumat velkolepé hlavní město Ruska. Navštívili Rudé náměstí od obchodního domu GUM (zkratka Государственный универсальный магазин) po Kreml, byli okouzleni Chrámem Vasila Blaženého a celé dopoledne strávili v Tret'jakovské galerii, nejvýznamnější galerii ruského výtvarného umění na světě. Poslední večer se projížděli metrem jen kvůli zážitku, který z jízdy měli. Ufa se najednou zdála být tak daleko.

Na podzim téhož roku se Rudolf připojil k baletnímu sboru, tzv. *corps de ballet*⁶ a učil se od dalších baletních mistrů. Začal používat nový způsob k sebezdokonalování, zjistil, že může celkem snado využít kvality, které vyzoroval u jiných tanečníků. Jeho vzorem se stali manželé a taneční partneři Haljaf Safiullin a Zajtuna Nasretdinovová. Safiullin byl znamenitý tanečník, Rudolfa však nejvíce zaujalo jeho charisma umělce, které se snažil napodobit, zatím neúspěšně. Byl totiž nechvalně známý svým povýšeným chováním k ostatním studentům už od té doby, co nastoupil k pionýrům. Nejednou po nich hodil kostým, který se mu zrovna nezamlouval. Když byl povolán do ředitelny, bylo mu oznámeno, že má jedenáct ohodnocení za špatné chování. Jeho talent ho však opět zachránil a místo propuštění mu bylo nabídnuto stát se

⁶ Vysvětlení: Tanečníci v baletním souboru, kteří vystupují jako skupina a nemají sólové role.

plnohodnotným členem společnosti. Každý jiný tanečník by byl jistě nadšením bez sebe, jenže Rudolfův sen byl stále jen a pouze Leningrad. Nabídku tedy odmítl.

Krátce po jeho rozhodnutí, začátkem jara roku 1955, Rudolf zjistil, že republika vybírá tanečníky, kteří se zúčastní jedné velmi významné události – oslavy desetiletí baškirské literatury a umění, která se konala v Moskvě na konci jara téhož roku. Rudolf nebyl vyzván, aby se zúčastnil konkurzu, avšak během zkoušky baletu s názvem *Píseň jeřába* jeden z účinkujících chyběl kvůli své nemoci, a tak ředitel vnesl otázku, jestli by se našel někdo, kdo by mohl zaujmout jeho místo. Rudolf bez váhání vystoupil vpřed, opět mu přišla vhod jeho perfektní fotografická paměť na kroky, ale také to, že si tento balet již několikrát promítal ve své hlavě. Jednalo se o roli posla, baškirského kozáka, který měl předvést své sólo. Nurejev měl velkou šanci během chvíle zazářit, jenže on si během první zkoušky v Moskvě ošklivě poranil nohu, a tak se mu špatně pokračovalo.

Jednoho teplého květnového večera se Rudolf procházel po Moskvě, když potkal Alika Bikčurina, rozeného studenta z Ufy, který poté studoval na Akademii ruského baletu A. Vaganovové v Leningradu. Nurejev ho oslovil s tím, že by se rád seznámil s manžely Abdurahmanem Kumysnikovem a Najmou Baltačejevovou, jedněmi z nejvýznamnějších tanečních osobností, kteří vyučují v Leningradu a v té době se také nacházeli v Moskvě. Rudolfovi se nedostalo odpovědi, a tak stejným způsobem oslovil i dalšího studenta z Leningradu, který, stejně jako Alik, už mluvil o Nurejevovi se zmíněnými učiteli, aniž by o tom on sám věděl. Mladý talentovaný tanečník tenkrát neudělal tolik dojem svými přirozenými schopnostmi, ale především tím, že byl učiněný blázen do baletu. Rudolfovi šlo štěstí konečně naproti, bylo mu řečeno, že se má dostavit na Akademii ruského baletu A. Vaganovové v září tohoto roku. Mezitím však klavíristka ufovského baletu zařídila Rudolfovi konkurz do Velkého divadla v Moskvě, kde mu bylo také nabídnuto místo pro následující období. Rudolf však zaslepen svým snem o Leningradu i tuto nabídku odmítl a peníze vydělané za představení v Baškirsku použil na koupi jízdenky do města na severozápadě Ruska, které později změnilo jeho život. Svou rodinu, dětství, rodné město i první baletní školu, kde studoval, nechal za sebou a vyjel vstříc nové etapě svého života.

2. Profesní život

2.1 Akademie ruského baletu A. Vaganovové

Na cestě za svým snem začal mít Rudolf jisté pochybnosti, tak dlouho čekal na tuto příležitost, ale co když neuspěje? Jeho nervy musely být hrozně napjaté.

«Поезд тащился до Ленинграда целых шестнадцать часов вместо обычных восьми, и все это время я простоял в коридоре. Когда мы подъезжали к Ленинграду, я чувствовал себя одиноким, потерянным и совершенно не готовым выйти в залитый ярким солнечным светом город.»⁷

Únava a strach však rychle přešly, jakmile se vlak dostal do stanice. Rudolf ještě neměl tušení, kde stráví svou první noc v Leningradu, ale sotva vlak zastavil, rovnou zamířil ke slavné leningradské baletní škole, do ulice Zodčego Rossiho. V této ulici započala svou kariéru většina velkých jmen ruského baletu, jakými byli A. Pavlovová, T. Karsavinová, V. Nižinskij, J. Gerdťová, V. Čabukiani, G. Balanchine a mnozí další.

Když Rudolf dorazil, k jeho překvapení byla škola ještě zavřená a místo očekávaných fotek slavných absolventů této školy spatřil pouze malíře a uklízeče. V budově probíhala rekonstrukce v rámci příprav na nový školní rok. Nurejev přesto sebral veškerou svou odvahu a šel tichými chodbami hledat ředitele školy Valentina Šelkova, aby ho požádal o konkurz. Ředitel mu stanovil termín o týden později. V té době se v Leningradu nacházela i Anna Udalcovová, již zmíněná Rudolfova učitelka baletu v Ufě, a tak mu pomohla najít bydlení u její dcery, která zde studovala. Od ní se také Rudolf učil hrát na piano a sama Udalcovová se starala o to, aby Nurejev nevyšel ze cviku a trénovala s ním baletní kroky i v jejich kuchyni. Až do noci byl schopen poslouchat Annu, jak vypráví o dobách v Rusku před revolucí a o tanečnicích, které měla tu možnost poznat během svého pobývání v Ruském baletu Ďagileva. On doslova hltal její slova převážně o Pavlovové a Nižinském, kteří byli schopni na sebe upoutat veškerou pozornost a okouzlit své publikum.

25. srpna roku 1955 nadešel den, který měl Rudolfovi otevřít bránu do světa profesionálního baletu mezi nejlepší tanečnický. Plný nervozity, ale zároveň zcela odhodlaný ukázat vše, co v něm je, předstoupil před porotu, která byla složená z baletních odborníků, se světoznámou učitelkou Věrou Kostrovickou v čele. Konkurz probíhal jako typická baletní hodina, kdy za doprovodu píána tanečníci předváděli své taneční nadání, skoky, otočky a další kombinace. Porota měla za úkol ohodnotit nejen

⁷ NUREJEV, R.: *Avtobiografija*. Moskva: Agraf, 1998. ISBN 5-7784-0052-7, s. 92.

talent, ale také tělesné proporce, hudební nadání a přirozenou schopnost se pohybovat. Přísným okem pozorovala Kostrovická Rudolfa a po skončení jeho představení k němu přistoupila a oznámila mu: „*Mladý muži, ty se buď staneš brilantním tanečníkem, nebo totálním selháním – a s největší pravděpodobností selháním.*“⁸ Navzdory svým pochybnostem, Kostrovická doporučila Rudolfa, aby mohl nastoupit do školy. Jiný by byl z takového vyjádření zdrcený a zoufalý, ale Nurejev se svou povahou sebral všechno své odhodlání a vzal si tuto kritiku jako výzvu k překonání. I když věděl, že v 17 letech byl oproti ostatním výrazně starší a postrádal dovednosti, které oni získávali během sedmi předešlých let pobývání na této škole, byl pevně rozhodnutý tvrdě pracovat a dokázat Věře i ostatním, že na to má. Jeho dlouho očekávaný sen se pomalu stával skutečností.

2.1.1 Pod vedením Valentina Šelkova

Psalo se datum 7. září roku 1955, když sedmnáctiletý Nurejev oficiálně nastoupil na Akademii ruského baletu A. Vaganovové. Měl před sebou tři roky plné intenzivních tréninků, poznávání nových tváří a míst, jeho osobních i profesionálních vývoju a hlavně plné rebelie. Čekalo ho nové ubytování – velká světlá studentská kolej, kterou sdílel s dalšími devatenácti studenty. Už od začátku byl opět Rudolf odtaziť a rozhodl se své spolubydlící absolutně ignorovat, nezdravil je, ani se na ně nepodíval, když vešel do pokoje.

Jméno Alexandr Puškin bylo Rudolfovi velice známé, v Ufě byl prezentován jako baletní genius a nyní měl mít na starost 8. ročník v leningradské baletní škole. Rudolf tajně doufal, že ho bude vyučovat právě tento baletní mistr. K jeho velkému zklamání byl však zařazen do 6. ročníku, ve kterém vyučoval ředitel školy, Valentin Šelkov. Šelkov neměl takové vzdělání a zkušenosti jako Puškin, jeho tréninky se více podobaly vojenským cvičením než baletu. I přes své učitelské nedostatky měl Šelkov na starosti třídu s nejnadanějšími žáky, proto byl Rudolf přidělen právě sem. Opět to neměl příliš jednoduché, z neznámých důvodů byl na něj Šelkov zasedlý. Zatímco ostatní chválil, Nurejeva nazýval provinčním hlupákem, stále mu připomínal, že je jen případ pro charitu, a toto ponižování probíhalo před třídou plnou jeho spolužáků. Téměř každý den doháněl Rudolfa k slzám, přitom on sám pocházel z dalekého Uralu a hlavně

⁸ Nureyev dancing at the Kirov Theatre. *The Rudolf Nureyev Foundation* [online]. [cit. 2017-04-11]. Dostupné z: <http://www.nureyev.org/rudolf-nureyev-biography-kirov/> (překlad vlastní).

to byl právě on, kdo byl zodpovědný za příspěvky, které škola dostávala na Rudolfovo studium od Ministerstva kultury Baškirska.

V akademických předmětech Rudolf příliš nevynikal. Od dob, kdy se začal v Ufě věnovat tanci, šla škola stranou, a tak byl často na přednáškách oproti ostatním o dost pozadu. Jeho silnými stránkami rozhodně nebyla matematika, vědní obory, gramatika ani pravopis ruského jazyka. Naštěstí se vždy našel spolužák, který mu, když si nevěděl rady, pomohl. Podle jeho známek na konci ročníku je znát, že jeho prioritou byly předměty bezprostředně spojené s tancem a baletem, které mohl později využít v praxi. Nejlepších výsledků dosáhl v dějinách hudby a historii baletu, naopak nejhorších v literatuře, historii a geografii.

I přes jeho uzavřenost si Rudolf přeci jen našel mezi svými spolubydlícími přítele. Sergiju Stefanšči byl mladší chlapec z Rumunska, který byl také v leningradské baletní škole začátečníkem, a tak spolu s Rudolfem po nocích trénovali piruety. I když se občas pohádali a provokovali se, ohledně tance si výborně rozuměli. Opět se ale projevila Rudolfova ignorace k pravidlům a zákazům. Téměř každou noc totiž navštěvovali baletní představení, a jelikož museli být na seznamu hostů, několikrát použili falešné jméno. Když však Šelkov přišel na jejich noční záškoláctví, důrazně pohrozil Stefanščimu, že pokud nepřestane následovat Rudolfa v těchto nočních pochůzkách, bude vyloučen ze školy. Rudolf byl však odhodlaný znovu navštívit balet, a tak se další noc vyplížil z koleje, tentokrát sám. Po jeho návratu však nenašel svou postel a zmizely mu i stravenky na jídlo. To měl na svědomí ředitel školy, který po nalezení Rudolfovi prázdné postele nařídil lůžko odnést a rozhodl, že bude Rudolf bez snídaně. Ten však po zbytku noci, stráveném na okenním parapetu, zašel na snídani s Annou Udalcovovou, přičemž zmeškal první vyučovací hodinu. Rudolf byl následně velice přísně pokárán v ředitelně, až s brekem a myšlenkou na opuštění školy přiběhl zpět na kolej.

2.1.2 Pod vedením Alexandra Puškina

Nurejev se nedokázal smířit s ředitelovou nenávisť k němu, a tak sebral odvahu a poprosil uměleckého ředitele školy Nikolaje Ivanovského o přeložení do třídy Alexandra Puškina. Ivanovskij byl obeznámen s nevídaným talentem Nurejeva, jeho prosbě tedy vyhověl, štěstí vzalo Rudolfa za ruku a stal se tak žákem vysoce respektovaného Alexandra Puškina. Musela to být pro Rudolfa velká úleva a zřejmě i úžasný pocit štěstí. Alexandr byl velmi laskavý, velkorysý a soucitný člověk, který nikdy nezvýšil hlas na své studenty, každému ochotně a odhodlaně pomáhal rozvíjet jeho talent.

Rudolf byl však o dost pozadu za ostatními spolužáky, kteří mu to rádi a jasně dávali najevo. On věděl, že mají pravdu, že jeho technika je opravdu nedostačující, ale zároveň byl ochotný obětovat cokoli, vyčerpat se do posledních sil, aby si osvojil techniku odpovídající jeho talentu a opět byl rozhodnutý dokázat, že se ostatní mýlí a že své nedostatky dokáže odstranit. Nurejev měl také nespočet silných stránek, byl schopen naučit se kroky ve zlomku času, což nikdo jiný nedokázal. Byl obdařen téměř nadlidskou energií a vytrvalostí. Rád zůstával sám ve studiu poté, co všichni ostatní odešli. Před zrcadlem stále dokola trénoval skoky, otočky a kroky. Chtěl perfektně provést každé gesto i každý náklon hlavy. Byl na sebe velice přísný. „*Ve škole byli i tanečníci, kteří skákali výš než já, ale vymyslel jsem si systém, jak to kompenzovat, jak zůstat déle ve vzduchu. Abych na to přišel, skákal jsem jednou před zrcadlem nepřetržitě šest hodin.*“⁹ Po čase své spolužáky dohnal, ale stejně zůstal samotářem.

I přes Rudolfovo zlepšení se Alexandr Puškin rozhodl, že nebude vystupovat na studentském koncertě, protože ještě není připravený. Nurejev byl zoufale zklamaný a prosil svého učitele, aby si to rozmyslel a dal mu šanci. Ten večer předvedl Rudolf Alexandrovi mužské sólo, se kterým chtěl vystupovat na onom koncertě. Puškina tím přesvědčil, dovolil mu tedy vystupovat a v průběhu roku 1956 Rudolf několikrát účinkoval na studentských koncertech jako sólista nebo v duu.

Na jaře roku 1957 byl Rudolf přestěhován z koleje do malého pokoje v přízemí, který sdílel s čtyřmi dalšími chlapci, mezi kterými byl i jeho přítel Sergiju. Během takzvaných bílých nocí, kdy se v průběhu noci pouze setmí, chlapci nemohli vydržet zamčení uvnitř svého pokoje. Nepozorovaně se vyplížili oknem ven na ulici a tančili okolo Alexandrova sloupu na Palácovém náměstí. Kupodivu nebyli nikdy při tomto

⁹ LAURENZI, L.: *Láska je láska: když slavní kluci chodí s klukama a holky s holkama*. Frýdek-Místek: Alpress, 2008. ISBN 978-80-7362-556-6, s. 142.

dovádění nahlášení ve škole. Rudolf si u svých spolubydlících získal velkou autoritu. Zdálo se, že byl o dost starší a vyspělejší než oni. Často si k němu chodili pro rady ohledně složitých posloupností baletních kroků. Záleželo však, v jakém byl Rudolf v danou chvíli rozpoložení. Při špatné náladě na všechny křičel a jeho tatarská krev se v něm vařila, dokázal však být i milý, laskavý a uměl být příjemným společníkem.

Jednoho dne se jako blesk z čistého nebe ve škole objevila kubánská tanečnice Menia Martinezová. Byla velice atraktivní, odvážně oblečená a hudebně i pěvecky nadaná. Hned několika chlapcům, mezi kterými byl i mladý Rudolf, zamotala hlavu. Nicméně Menia, která byla stejně stará s Nurejevem, měla zájem spíš o starší muže, ale s Rudolfem se později stali velmi dobrými přáteli, dá se říci spřízněnými dušemi. Díky ní se Nurejev, poprvé za své působení v Leningradu, otevřel a mluvil o své rodině, bavili se také o hudbě a knihách, které přečetli.

Rudolfovo přátelství s Menií ještě více posílilo jeho touhu po cestování. Chtěl poznat svět, umění, choreografie a lidi na Západě. Chtěl tančit se všemi baletními hvězdami Západu a byl rozhodnutý odejít. Leo, Rudolfův spolubydlící, měl k dispozici dva cestovní pasy a byl ochotný jeden Rudolfovi vypůjčit s tím, že přelepí fotografie a toto tajemství zůstane jen mezi nimi. Nurejev však začal přemýšlet nad následky, které by toto vycestování mohlo mít, a z obavy z uvěznění se tohoto nápadu vzdal.

Puškin si vždy své studenty rozdělil do kategorií, ve kterých jsou dobří, u Rudolfa však netušil, do jaké kategorie ho zařadit, byl přesvědčený, že je dobrý ve všem. Puškin mu tedy dal svobodu, chtěl, aby si Rudolf sám vybral role, které by chtěl studovat. Zároveň Nurejevovi poradil, aby ve škole zůstal ještě o rok déle, aby přeci jen utužil pokrok, který do té doby udělal. Nurejev ho, k překvapení ostatních absolventů, poslechl.

Na konci svého posledního ročníku byl Nurejev, jako jeden z mnoha, pozván na baletní soutěž, která se konala v Moskvě. Měl zatančit se svou spolužačkou Allou Sizovovou. Vybrali si tanec z baletu *Korzár* a Rudolf znovu předvedl vášeň, se kterou dokázal tančit. Nikdo neudělal větší dojem, diváci byli naprosto okouzleni a tleskali o přídavek. Nejlepší tanečník Velkého divadla Vladimir Vasiljev byl oslněn Rudolfovým postavením nohou v *relevé*¹⁰, kdy se Nurejev zvedl až na špičky, ostatní tanečníci pouze na pološpičky. Dá se říci, že Vasiljev okopíroval Rudolfovu metodu a dále ji sám používal.

¹⁰ Vysvětlení: Pohyb, kterým se tělo zvedne na špičky nebo pološpičky.

Lákavé nabídky se začaly hrnout z Velkého divadla i z hudebního divadla Stanislavského v Moskvě, Rudolf měl možnost nastoupit ihned jako sólista, což jinak nebylo obvyklé. Nurejev však neměl ještě dokončené vzdělání v Leningradu a očekával, že obdrží nabídku také z divadla S. M. Kirova, a tak se vrátil dokončit svá studia. Po vykonání své závěrečné zkoušky, která se mu opět velice vydařila, obdržel dopis z leningradského *Státního akademického divadla opery a baletu S. M. Kirova*¹¹. Nebylo co více si přát a Rudolf s nadšením otevíral dopis, po jeho přečtení však nadšení opadlo, byl sice přijat do svého vysněného divadla, ale pouze jako člen corps de ballet. Nadešel čas, kdy se musel rozhodnout, zda přijme nabídku z Moskvy, kde by působil jako sólista, nebo z Leningradu, kde měl být členem sboru. Při jeho přemýšlení ho vyrušila Natalija Dudinská, kirovská primabalerína, ke které se dostalo, že chce Nurejev odejít do Moskvy. „*Slyšela jsem, že budeš tančit v Moskvě. Nebud' hloupý! Nevybírej si Velké divadlo, zůstaň tady a budeme tančit spolu.*“¹² Rudolfovi bylo pouhých 20 let a jedna ze světově nejobdivovanějších balerín ho žádala o tanec s ní. Tato představa se Rudolfovi ihned zamlouvala, Nataliju obdivoval už od svého příchodu do Leningradu.

2.2 Státní akademické divadlo opery a baletu S. M. Kirova

Bylo by až moc jednoduché, kdyby šlo vše podle plánů a bez komplikací - osud nezklamal a Rudolfovi se do jeho cesty připlétla další překážka. Byl povolán do ředitelny, kde na něj čekal dopis z Ministerstva kultury Ruské sovětské federativní socialistické republiky. V psaní stálo, že se má dostavit na Ministerstvo kultury Baškirska a tam se hlásit o práci. Ufovský balet toto žádal jako splátku Baškirska za poskytnuté příspěvky na Nurejevovi studia v Leningradu. Divadlo Kirova souhlasilo a rozzuřený a zároveň smutný a zklamaný Nurejev okamžitě odletěl do Moskvy na Ministerstvo kultury, byl rozhodnutý nic takového nesplnit. Na ministerstvu mu však bylo řečeno, že se s tím nedá nic dělat a že musí splnit svou povinnost vůči státu. Rozčilený se vydal do Velkého divadla, kde se ucházel o místo. Byl přijat. Po návratu do Leningradu se rozloučil s přáteli a při balení věcí si všiml vzkazu, ve kterém stálo, aby se dostavil do kanceláře. Najednou jako by se o něj snad baletní společnosti chtěly přát. Boris Fenster, kirovský hlavní choreograf a umělecký ředitel, nabídl Rudolfovi místo v divadle, částečně díky Alexandru Puškinovi, který se za Rudolfa přimlouval.

¹¹ Poznámka: Do roku 1935 a po rozpadu SSSR v roce 1992 – Mariinské divadlo.

¹² KAVANAGH, J.: *Rudolf Nureyev: The life*. London: Penguin books, 2008. ISBN 978-0-141-02969-6, s. 57 (překlad vlastní).

Měl zde možnost účinkovat nejen jako sólista, ale mohl také debutovat v hlavní roli baletu *Laurencie* po boku Dudinské. Rozhodnutí bylo náhle zcela jednoduché.

Téměř celý listopad roku 1958 se točil kolem příprav na již zmiňované baletní představení, ve kterém Čabukiani vytvořil hlavní roli přímo pro Nataliju Dudinskou. Rudolf si zde zahrál roli mladíka jménem Frondoza, snoubence Laurencie. Večer 20. listopadu roku 1958 nastal čas, kdy měl Nurejev znovu možnost předvést svůj osobitý talent, svou vášeň a zanícení. Nezklamal, diváci byli nadšení, bouřlivě tleskali a Rudolfa zasypali květinami.

Nurejevův život v zákulisí byl neméně zajímavý, přátelství, které před časem vzniklo mezi ním a Meníí Martinezovou se pomalu měnilo na mladistvý románek, o kterém se zmíním ještě v dalších kapitolách.

Na jaře následujícího roku měl Rudolf znovu tančit baletní představení *Laurencie*, když se přihnalo další neštěstí. Nurejev si při jednom z jeho intenzivních tréninků utrl vaz v pravé noze. Lékař mu oznámil velice znepokojivou zprávu, že se bude muset s tancem rozloučit na dva roky. To Nurejeva zlomilo, zahalil se do temného smutku a byl na pokraji duševního zhroucení. Alexandr Puškin měl o Rudolfa velký strach, ne tolik kvůli jeho zranění, ale spíš pro jeho duševní stav, a tak mu nabídl, že může bydlet s ním a jeho ženou. Alexandrova o deset let mladší žena Ksenija se o Rudolfa starala jako o vlastního syna. Vařila mu výborná jídla, brala ho do divadla a na koncerty a představila ho jejich přátelům. Nemohl si na nic stěžovat, byl v láskyplném prostředí mezi lidmi, které má rád a oni mají rádi jeho, byli jako jeho adoptivní rodiče. Především díky nim a péči lékaře se Nurejev obejvil na zkouškách už za tři týdny. I po svém uzdravení zůstal bydlet u Alexandra a jeho ženy.

Rudolf byl mírně zklamaný z toho, že za tři měsíce vystupoval pouze na dvou představeních, před nástupem do divadla měl nejspíš jiné představy. Po uzdravení se začal připravovat na jeho debut s další, o deset let starší, baletní tanečnicí Ninelou Kurgapkinovou. Jednalo se o představení baletu *Gajané*. Ninela si překvapivě dokázala u Rudolfa vybudovat respekt, poslouchal ji a viděl v ní opravdového profesionála.

V divadle se setkal mladý Nurejev se spoustou lidí, kteří neviděli na jeho talentu nic převratného, zdál se jim obyčejný, nezajímavý, on si však uvědomoval svou hodnotu, a i když se dokonce domníval, že se ho někteří chtějí zbavit, nenechal se jimi nijak odradit. Když se dověděl, že nebyl vybrán mezi tanečníky na Světový festival mládeže a studentstva ve Vídni, uražený a nechápající chtěl znát důvod. Možná byla příčinou jeho povaha, jeho opovržení politikou, možná se vedení divadla bálo, že mladý

tanečník s tatarskou krví se nebude na Západě chovat tak, jak má, možná k tomu měl ředitel i jiné důvody. Rudolf se přenesl přes své rozčilení a šel poprosit ředitele, aby mu dal příležitost vystupovat ve Vídni. Ten přes veškeré pochyby nakonec svolil, ale jakoby snad tušil, že se neodehraje vše bez problémů. Jeho obavy se později ukázaly být opodstatněné.

2.2.1 Poprvé na Západě

Zpočátku šlo vše hladce, v rámci baletní soutěže, konané v největší vídeňské koncertní síni Stadthalle, před sedmnácti tisíci diváky, si Rudolf se svou taneční partnerkou Allou Sizovovou vytančil první místo, jako jediní získali plný počet bodů. Zlatou medaili dostaly i dva další ruské páry, což Rudolfa pohoršilo, a proto se nezúčastnil závěrečného ceremoniálu.

Koncem léta se tanečníci kirovského divadla přesunuli do Bulharska, kde měli vystupovat na místních výročních oslavách. Když se na cestě zpátky do Moskvy vlak zastavil v Kyjevě, v Rudolfovi se probudila touha po poznání města. Přivolaným taxi odjel prozkoumávat hlavní město Ukrajiny. Problém nastal, když cestou zpět taxi uvízl v dopravní zácpě a Nurejev nestihl vlak mířící do Ruska. Takový malér mohl znamenat propuštění z divadla, což se dalo očekávat. Jeho talent byl však znovu a znovu jeho zachráncem.

Po návratu do Leningradu tanečníci odcestovali na dovolené, Nurejev tu svou zčásti strávil s rodinou v Ufě, kde ho staří známí ani nemohli poznat. Už to nebyl malý a nevyspělý chlapec, vyrostl z něj štíhlý a pohledný mladý muž s okouzujícím úsměvem. Prožil zde krásné časy po boku svých blízkých. Z Ufy se vydal na pár dní k Černému moři a poté se vrátil zpět do Leningradu.

2.2.2 První velké role

Na podzim roku 1959 se blížilo Rudolfovo představení baletu *Bajadéra*, v hlavní roli s Natalijou Dudinskou měli vytvořit romantickou dvojici v exotickém prostředí Indie. Krátce před vystoupením dostal Nurejev od Nataliji vzkaz, že musí být představení zrušeno, protože se řízla do prstu a nemůže vystupovat. To Rudolf razantně odmítl a narychlo sehnal tanečnici, Olgu Moisejevovou, která souhlasila se zastoupením Nataliji. Ten večer se přijeli podívat na Rudolfovo vystoupení jeho rodiče. Hamet vůbec poprvé viděl svého syna tančit. Po vystoupení, když mu lidé gratulovali k tak

šikovnému a talentovanému chlapci, se slzami dojetí v očích konečně uznal, že si jeho jediný syn vybral správně a byl na něj právem pyšný.

Na konci roku 1959 se Rudolf připravoval na svůj zřejmě nejdůležitější debut v kariéře – roli Albrechta v baletu *Giselle*. Chtěl, aby vše bylo perfektní, neohlížel se na ostatní a přetvářel si svou roli podle sebe, jak on ji cítil, přidal do některých prvků ženskost a něžnost. Dokonce samotný charakter Albrechta nenechal beze změny. Byla to neskonalá drzost si dovolit něco takového, jako pozměnit tak tradiční roli. Nebylo to vše, co se Rudolfovi nelíbilo, dokonce si nechal ušít jiné legíny, protože ty, co byly určené na toto představení, se mu nelíbily. Večer 12. prosince roku 1959 bylo divadlo Kirova plné zvědavých a natěšených lidí. Publikum vidělo něco neočekávaného, něco nového a neotřelého. Jak to ale bývá, ne všichni diváci byli nadšeni z nového provedení Albrechta, některým lidem připadal až příliš něžný, jako by na podiu tančila žena. Je znát, že Nurejev přetvářel tuto roli podle sebe samého, vcítil se do ni, zahrál ji a zatančil bravurně. To, že Rudolf dokázal zlomit tradici a vytvořit si svůj vlastní podpis bez trestu, bylo důkazem toho, jak si ho Kirov vážil.

Faina Rokhindová, velká obdivovatelka baletu, viděla Rudolfa skrz její kukátko ze třetího balkónu, přemýšlela nad velkými ruskými tanečníky, které už viděla: Ulanovovou, Dudinskou a takovými legendami jako Pavlovovou a Nižinským. „*A řekla jsem si: ‚jméno Nurejev bude mezi nimi‘. Pro mě bylo toto představení šok, který ovlivní zbytek mého života. Když jsem viděla Laurencii, věděla jsem, že z Rudolfa bude skvělý tanečník. Když jsem viděla Giselle, věděla jsem, že bude génius.*“¹³

Dalším úspěšným představením měl být začátkem roku 1960 balet *Don Quijote*, asi není překvapením, že se neobešlo bez Rudolfových připomínek a námitek. Tentokrát nebyl problém přetvoření choreografie, ale krátké volné kalhoty, které si Rudolf odmítl obléknout na poslední dějství. Stále nedokázal pochopit, proč se v Rusku nenosí uplé legíny, které oblékají tanečníci na Západě. Na poslední chvíli se Rudolf objevil na jevišti, v uplých tělových legínách, přičemž vypadal, jako by byl nahý. Byl to naprostý skandál, takto vystupovat bylo v té době v Rusku nepřipustné, ale Rudolfovi fanoušci se opět rozdělili na dvě skupinky, kdy jedna naprosto zkritizovala arogantní chování nafoukaného mladého tanečníka, ta druhá, zejména chlapci, Rudolfa obdivovali za to, že si stál za svým názorem. Od té doby nechtěli žádní baletní tanečníci nosit ty nesnesitelné krátké volné kalhoty.

¹³ KAVANAGH, J.: *Rudolf Nureyev: The life*. London: Penguin books, 2008. ISBN 978-0-141-02969-6, s. 85 (překlad vlastní).

Druhou taneční partnerkou Rudolfa v baletech *Giselle* i *Laurencie* byla opět starší a zkušenější balerína Alla Šelestová, i přes obavy kritiků, že Nurejev nedokáže držet krok s tak krásnou a nadanou tanečnicí, byla obě představení struhjící.

Na podzim roku 1960 byl Rudolf natěšený na tanečníky z Amerického baletního divadla, kteří v té době objížděli Rusko se svým turné. Nemohl se dočkat, až spatří na vlastní oči velké baletní hvězdy Západu. Nejvíce byl zvědavý na dánského baletního tanečníka Erika Bruhna, který byl známý pro svou bezchybnou techniku a fascinující interpretaci rolí. Jeho nadšení však nevydrželo dlouho, byl totiž poslán, spolu s Ninelou Kurgapkinovou, na turné do východního Německa. Tentokrát byl opravdu zklamaný, že musí opustit zemi zrovna v této době. Bohužel se jeho nálada nezlepšila ani po příjezdu do východního Německa, kde byl stále nastydlý a unavený a vystupoval před pochybným obecenstvem. Rudolf si byl jistý, že jeho nepřítomnost v Leningradu byla úmyslně načasovaná. Kromě těchto nepříjemných zážitků z vystoupení si Rudolf s Ninelou výlet ve východním Německu užili, nějaký čas strávili s Rudolfovým bývalým spolubydlícím z koleje a byli se podívat na hranicích se západním Německem, kde Rudolf vážně uvažoval o tom, že je překročí a zůstane na Západě. Přátelé mu to však rozmluvili, bylo téměř jasné, že kdyby tento krok udělal, znamenalo by to další problém v jeho životě a byl by stejně poslán zpět do Ruska.

2.2.3 Skok ke svobodě

V zimě roku 1960 při představení baletu *Don Quijote* seděl v hledišti jeden neobvyklý divák, byla to Janine Ringuet, asistentka uměleckého manažera z pařížské organizace specializující se na výměnné pobyty umělců mezi Francií a Sovětským svazem. Po zhlédnutí představení byla mladá francouzka unešena z jednoho z vystupujících, který měl podle ní povinnost se zúčastnit turné v Paříži, jediné, co se jí nelíbilo, bylo to, že se o tak talentovaném tanečnickovi nedozvěděla už dříve. Umělecký manažer souhlasil s účastí Rudolfa na turné, měl však ještě jednu podmínku, Nataliju Dudinskou a jejího manžela, tanečníka Konstantina Sergejeva, musí nahradit mladší generace. Rudolf sdílel jeho názor, alespoň co se týkalo Sergejeva. Šance na absolvování francouzského turné se Rudolfovi zmenšila, když Boris Fenster náhle zemřel a jeho post ředitele získal právě Konstantin Sergejev, který neměl Nurejeva v oblibě. Jeho jméno však zůstalo na listině účastníků turné, Rudolf nemohl uvěřit, že ho čeká další příležitost dostat se na Západ.

Byl květen roku 1961, když se na leningradském letišti sešli Ksenija, Alexandr Puškin, někteří Rudolfovi přátelé a jeho sestra Roza, aby se rozloučili s jejich žákem, přítelem a bratrem, který odlétal do země západní Evropy, dnes známé jako země sýrů a vína – Francie. Tehdy zřejmě nikoho ani ve snu nenapadlo, že se s Rudolfem vidí naposledy.

Večer 16. května se konalo slavnostní zahájení turné kirovských tanečníků, na němž však podle rozhodnutí Konstantina Sergejeva Rudolf nevystupoval. Ten den byl pouze na generální zkoušce *Šípkové Růženky* (v originále *Spící krasavice*), kde ztvárnil roli prince Desirého. Na této zkoušce byl přítomen i mladý taneční kritik, který ohromen lehkostí a virtuozitou mladého ruského fenoména druhý den vydal článek ve francouzských novinách *L'Aurore*, kde popsal své nadšení z Rudolfa a slíbil čtenářům, že se tento kirovský tanečník objeví na scéně v roli prince Desirého i následující večer. Nurejev však nevystupoval v žádné z předváděných *Šípkových Růženek* právě kvůli Sergejevovi.

Pravidla Rudolfovi opět nic neříkala, zatímco ostatní tanečníci kirovova divadla dodržovali organizované prohlídky města autobusem, dvaadvacetiletý rebel si raději prohlížel toto kouzelné hlavní město Francie sám nebo s francouzskými tanečnicemi, se kterými navázal kontakt při slavnostním zahájení. Rudolf ignoroval zákaz stýkání a bavení se s cizinci a pobyt v Paříži si užíval, jak jen mohl, jeho francouzští přátelé ho provedli po celém městě, byl unesen ze všech památek, hračkářství i knihoven, prožíval šťastné chvíle ve svém životě.

Teprve o tři dny později dostal Rudolf příležitost tančit na představení baletu, který většina francouzských diváků nikdy předtím neviděla, byl to ruský klasický balet *Bajadéra*. Od doby, kdy se zvedla opona, diváci pomalu nedýchali, byli ohromeni. Na konci sóla, kdy spadla opona, diváci naprosto zešíleli. Rudolf Nurejev dobyl Paříž!

Rudolf ten večer potkal Claru Saintovou, krásnou brunetku, která se velice zajímala o balet, a tak vyrazila na představení kirovského divadla. I přes několikáté varování od Výboru státní bezpečnosti (zkratka KGB – Комитет государственной безопасности) ohledně stýkání se s cizinci, Rudolf dále pohrdal pravidly a scházel se nejen s Clarou, ale i ostatními západními přáteli. To mu ale nemohlo jen tak projít, Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu přikázal, aby byl ihned poslán zpět do Ruska. Ředitel Konstantin Sergejev to nemohl dovolit, vzhledem k tomu že právě Rudolf byl tím, kdo byl zodpovědný za úspěch tohoto turné, byl to tanečník,

kterého chtěl vidět každý. Zůstal tedy v Paříži, ale agenti KGB ho od té doby nespustili z očí.

Dne 16. června měla skupina ruských tanečníků v rámci turné odletět do Londýna, Rudolf se moc těšil, že pozná další ze západních zemí. Večer před tím bylo na programu představení baletu *Labutí jezero*, v hlavní roli s Allou Osipenkovou a Rudolfem Nurejevem. Poté následovala společná večeře s přáteli a poslední procházky po večerní Paříži.

Ráno v den odletu celou skupinu odvezl autobus na letiště, kde ve frontě u odletové brány bylo Rudolfovi řečeno, že se ke skupině, co míří do Londýna, přidá až za pár dní, nýbrž musí naléhavě do Moskvy kvůli vystoupení v Kremlu. Nevěřícímu Nurejevovi bylo jasné, že se něco děje, že do Moskvy nemá letět kvůli vystoupení, měl strach. Věděl, že ho v Rusku čeká potrestání za jeho věčné porušování a ignorování pravidel. Vyhnání na Sibiř? Vězení? Zákaz cestování na západ? To vše se v tom okamžiku Rudolfovi promítlo v hlavě. Propukl v pláč, dokonce i tanečníkům, kteří neměli Rudolfa příliš v oblibě, se zalily oči slzami a všichni přítomní si v tu chvíli uvědomili, co nadějného baletního tanečníka očekává.

Rudolf byl obklopený dvěma agenty KGB, když přiběhla Clara. Když se naklonila k Nurejevovi, aby ho políbila, on ji šeptem naléhavě prosil, aby něco udělala. Clara byla v tu chvíli Rudolfovou jedinou nadějí na pomoc, ostatní francouzští přátelé jen stáli a ve strachu čekali, co se bude dál dít. Odvážná dívka přivedla dva francouzské policisty tak, aby je Rudolf viděl, a narychlo mu zašeptala, že se k nim musí dostat. Nurejev se promočený potem odhodlával, věděl, že je to jeho jediná šance na záchranu. V moment rozhodnutí seskočil ze židle a rozeběhl se k francouzské policii s prosbou, aby ho nechali v jejich zemi, že by chtěl opravdu zůstat. Agenti KGB popadli Rudolfa za ruce a táhli ho pryč, jeden z policistů zakročil a připomněl agentům, že jsou ve Francii a aby ho nechali jít. Neměli na vybranou, po dlouhém neúspěšném přemlouvání ruskými úředníky k návratu do Ruska byl Rudolf převezen na francouzské Ministerstvo vnitra, kde byla formálně stvrzena jeho emigrace. Druhý den noviny po celém světě psaly o tanečnickovi, který díky své záchránkyni přeskočil ke svobodě. V průběhu jedné noci se stal slavným po celém světě, v období Studené války si tímto činem u spousty lidí získal titul hrdiny. Pro Sověty to byl však utečenec a zrádce, jehož fotografie na zdech kirovského divadla byly odstraněny.

2.3 Život na druhé straně železné opony

Clara sehnala Rudolfovi ubytování v Paříži a Raymundo de Larrain, ředitel baletní společnosti Marquis de Cuevas, mu ihned nabídl smlouvu. Nurejev se ale zavázal jen na tři měsíce, chtěl si splnit i další sny, jako tančit v New Yorku nebo studovat balet v Dánsku vedle jeho baletního idola Erika Bruhna. Nicméně vše nebylo tak jednoduché, jak se možná zpočátku zdálo, Nurejev stále žil ve strachu, že ho sledují ruské úřady a že někde za rohem ho popadnou a dopraví zpět do Ruska. Raymond mu tedy najal dva soukromé detektivy, aby mu dělali společnost.

Už 23. června, pouhý týden po Rudolfově životním rozhodnutí, se uskutečnilo představení baletu *Šípková Růženka*, kde si znovu zahrál a zatančil prince Desirého. Měl obavy z reakce diváků, nicméně ti ho překvapili a na konci představení odměnili obrovským potleskem ve stoje. O týden později se mu těsně před představením dostaly do rukou tři dopisy, od matky, otce a Alexandra Puškina. Alexandr odrazoval Rudolfa od západního světa a radil mu, aby se vrátil domů, otec byl zklamán jeho chováním a matka pouze toužila po jeho návratu k rodině. Tato psaní mu nedodala příliš dobré nálady a při nástupu na jeviště ho čekalo další nepříjemné překvapení, když skupina komunistů začala pokřikovat na Rudolfa, aby se vrátil, že je to zrádce, a házela po něm různé předměty. Toto jejich chování jen utvrdilo Nurejeva v tom, že rozhodnutí zůstat bylo správné.

V Rusku se mezitím na každém rohu špitalo o tom, kde se vlastně Rudolf v tu dobu nacházel, někteří tvrdili, že byl v Anglii, jiní zase v Paříži, další dokonce že už je po smrti, nebo že se chystal vrátit zpět.

Na konci sezóny Rudolf přemlouval Raymunda de Larraina, aby ho pustil na nějaký čas do Dánska, kde vyučovala jediná ruská učitelka baletu v Evropě – Věra Volkovová. Chtěl nasbírat nové zkušenosti a podívat se také do další neznámé země. De Larrain tedy nakonec svolil.

V Kodani Nurejev ihned nastoupil na baletní školu Augusta Bournonvilla, kde poháněný novou motivující atmosférou tvrdě pracoval a učil se tančit jiným, dosud nepoznaným „bournonvillským“ stylem. Hodiny od Volkovové pro něj měly veliký význam, velice si jí vážil. Rudolf měl v hlavě nový cíl, tančit jako jeho baletní idol Erik Bruhn, dánský tanečník mimořádných kvalit. Bok po boku s Erikem trávili čas na trénincích, jeden druhému byli inspirací a postupem času se velice sblížili.

Jednoho večera přijal Rudolf hovor z Anglie od Margot Fonteynové - třiačtyřicetileté anglické baletky, tanečnice londýnského Královského baletu. *«Говорим*

*Марго Фонтейн. Не могли бы вы выступить на моем гала-представлении в Лондоне? Оно состоится в октябре в театре Друри-Лейн. - Сделаю все, что в моих силах.»*¹⁴ odpověděl Nurejev. Byl velice poctěn takovýmto pozváním, nezaváhal a odletěl do Londýna, kde byl ubytován přímo v bytě u Margot Fonteynové, prosté a milé ženy. Dalšími lidmi, které Rudolf v Londýně poznal, byli manželé Maude Lloyd a Nigel Gosling, baletní kritici a přátelé Margot. Právě oni navrhli Margot, aby Rudolf vystupoval na zmíněném galavečeru, protože ho již viděli tančit v Paříži v rámci turné kirovských tanečníků. Na jejich společném programu bylo vymyslet, s jakým baletem bude Rudolf vystupovat. Po dohodě bylo rozhodnuto, že pro něj hlavní choreograf Královského baletu Frederick Ashton vymyslí speciální solo, přičemž Rudolf si měl sám vybrat hudbu, kterou se stala *Tragická poema* Alexandra Nikolajeviče Skrjabina. Po získání si publika v Paříži mu leželo u nohou i to londýnské. Opět zazářil a vyvedl z míry především Margot Fonteynovou, která od té chvíle toužila tančit po jeho boku.

Čím více Rudolf měl, tím více chtěl. Jeho sen navštívit západní země se mu splnil, i když zatím jen ty evropské, další ambice byla stát se choreografem. Právě proto se rozhodl odletět do Cannes na jihu Francie, kde se on, americké baleríny Rosella Hightower a Sonia Arova a Erik Bruhn rozhodli založit svou vlastní divadelní skupinu a vytvořit vlastní program. Každý přispěl svým dílem a lidé v Cannes je milovali.

V zimě roku 1962 se musel Rudolf ještě jednou, naposledy zúčastnit turné se skupinou pařížského baletu, které končilo v Benátkách, kde také uplynula doba Nurejevovi smlouvy v Marquis de Cuevas. Poté zamířil zpět do Paříže, kde vystupoval s baletním kvartetem, jak se oni sami nazývali. Večer před vystoupením se však stala nepříjemná záležitost, Erik si ošklivě poranil nohu a nemohl tak dál tančit. Během krátké chvílky se Rudolf snažil naučit co nejvíce z Erikova sola a nastoupil na jeviště za něj. Bez větších problémů solo zvládl a po společné dohodě to bylo poslední vystoupení jejich kvarteta.

2.3.1 New York

Erikovo zranění ale Rudolfovi hrálo do karet, Bruhn měl totiž po boku Marii Tallchiev vystupovat v New Yorku s baletem *Květinový festival*, který byl vysílán v televizi. On mohl sotva chodit, a tak se situace obrátila v Rudolfův prospěch, sám se

¹⁴ NUREJEV, R.: *Avtobiografija*. Moskva: Agraf, 1998. ISBN 5-7784-0052-7, s. 180

nabídl, že Erika v jeho roli nahradí, a tak se i stalo, Nurejev měl možnost se dostat zase o kus dál na západ.

Ihned po příletu do nejlidnatějšího města Spojených států amerických Nurejev toužil poznat světoznámého zakladatele baletní školy a baletní společnosti New York City Ballet George Balanchina. Poprvé se setkali v newyorské restauraci Russian Tea Room, dlouze si povídali, Rudolf tajně doufal, že by spolu mohli někdy v budoucnu spolupracovat. Balanchine měl však jinou představu o členech své baletní společnosti. Chtěl, aby baletní tanečníci zářili jako tým díky vytvořené choreografii a jejímu provedení, Rudolf ale vynikal jako jedinec, byla to příliš velká hvězda na to, aby se připojila k New Yourk City Ballet. George byl seznámen i s tanečnickovou tatarskou povahou a jeho oblibou dělat si věci podle svého, Balanchine však musel být jediný, kdo vytváří choreografie a nevítal žádné cizí nápady. Nurejev ale nepřestal doufat, že Balanchine jednou změní svůj názor.

Večer 16. ledna roku 1962 se Rudolf chystal na své první vystoupení před americkými diváky. Miliony diváků sedících u televizí nemohlo odtrhnout oči od obrazovky a těch pár minut vyvolalo kolosální zájem o tanec, všichni chtěli vidět Nurejeva znovu! On sám věděl, že ho sledovaly miliony lidí, ale nejvíce doufal, že mezi nimi byl i George Balanchine. Po představení se Rudolf vydal do Londýna na jeho první vystoupení s Margot Fonteynovou.

2.3.2 Londýn

Přípravy na představení baletu *Giselle* byly v plném proudu, Margot však začala mít jisté obavy z jejich věkového rozdílu, přeci jen je od sebe dělilo téměř dvacet let a bylo tu riziko, že budou vedle sebe vypadat směšně. Celkově tvořili Rudolf a Margot velice rozdílný pár, ona elegantní, milá, usměvavá a milá britská dáma, on známý svou výbušnou tatarskou povahou. Ona vlídná a něžná, on divoký a nespoutaný. Kupodivu však tyto vlastnosti do sebe výborně zapadaly a vytvořily dvojici, která vstoupila do dějin. Fonteynová přestala pochybovat a později si uvědomila, že právě díky Rudolfovi zažila své druhé mládí na špičkách.

Premiéra této dvojice se konala 21. února roku 1962, vstupenky do Královské opery byly beznadějně vyprodané, neuvěřitelných sedmdesát tisíc žádostí o vstupenky muselo být odmítnuto. Takový obrovský zájem mělo londýnské obyvatelstvo o nově vzniklý taneční pár. Při tomto baletním představení byli všichni diváci až neuvěřitelně

vtažení do děje, Rudolf, ale především Margot se výborně vžila do své role, že nebylo ani poznat, že jde pouze o baletní vystoupení.

V momentě, kdy spadla opona, publikum div nezbouralo budovu Královské opery svým burácením, dokonce baletní dvojici tříadvacetkrát vyvolali zpět před oponu. V okamžiku hysterie nadšených diváků, Margot vytáhla ze své kytice jednu červenou růži a podala ji Rudolfovi. Ten ihned bez přemýšlení poklekl a políbil Margot ruku. Toto gesto se stejně jako jejich představení zapsalo do historie baletu.

Královský balet

Ninette de Valoisová, zakladatelka a ředitelka Královského baletu navrhla Rudolfovi, aby se připojil k její společnosti. I když se členy mohli stát pouze občané Commonwealthu, de Valoisová si uměla poradit a zapsala Rudolfa do její společnosti jako stálého hostujícího umělce. Čtyřadvacetiletý Nurejev tuto nabídku přijal a čekalo ho více jak patnáctileté období po boku Margot Fonteynové, období plné nových rolí, cestování a úspěchů. Dokázal se také dál zdokonalovat ve svých pohybech, technice a hlavně v práci nohou.

Nurejev a Fonteynová pokračovali ve společné spolupráci a speciálně pro ně byl vytvořen balet *Margarita a Armand*. Choreograf tohoto baletu Frederick Ashton se nechal inspirovat románem Alexandra Dumase *Dáma s kaméliemi*. Jak jsem již zmínila, tento balet byl vytvořen přímo pro Rudolfa a Margot, sám Frederick Ashton si nepřál, aby ho někdy tančil někdo jiný. Mezi jejich nejúspěšnější představení po *Giselle* patřil také například balet *Romeo a Julie*.

Ohromný úspěch sklidila tato dvojice při představení baletu *Labutí jezero*, kdy je v roce 1964 diváci ve Státní opeře ve Vídni vyvolali zpět před oponu devětaosmdesátkrát! Tímto se dokonce zapsali do Guinnessovy knihy rekordů jako baletní umělci, kteří sklidili největší aplaus v historii. Spolu s Margot se tak Rudolf stal nejen miláčkem všech fanoušků baletu, ale také terčem všech novinářů, kteří je sledovali na každém kroku. Nurejev se však nikdy nestal závislým na novinách či jeho fanoušcích, on sám byl sobě nejtvrdějším kritikem.

Rudolf přispěl společnosti i tím, že se rád dělil o své zkušenosti a vědomosti, rád pomáhal ostatním ve třídě a na zkouškách se studováním kroků, otoček a techniky, také své mladší kolegy povzbuzoval a dodával jim sebejistotu. Stal se tak vzorem mnoha mladých tanečnicků. De Valoisová dokonce dala Rudolfovi příležitost, aby se předvedl se svou vlastní tvorbou. Mladý tanečník využil této nabídky hned několikrát,

poprvé v baletu *Bajadéra* v roce 1963, dále v baletu *Raymonda* roku 1964 a také v roce 1968 v baletu *Louskáček*.

Počátkem 70. let, kdy Margot Fonteynová kvůli svému věku začala tančit čím dál méně, i Rudolf dostával méně rolí. Vzhledem k jeho neubývajícím energii a stále stejné dravosti byl zklamán, a tak začal tančit i s jinými společnostmi, se kterými také navštívil nespočet cizích zemí, kde se svými vystoupeními fascinoval diváky. Nejšťastnější se ukázalo být jeho působení v Kanadském národním baletu. „*Byl jsem v Torontu šťastný. Měl jsem tam hezké vztahy jako nikde jinde. Žádná jiná společnost není tak vřelá jako Kanadáné. V Kanadském národním baletu jsem nebyl nezvaný host.*“¹⁵ Byl schopný vystupovat až třístokrát za rok! Ale Královský balet byl jeho zázemím, místem, kam se vždy vracel.

Rudolf po celý život cestoval, a tak neexistovalo místo, které by bylo jeho domovem, ale vlastnil několik nemovitostí napříč celým světem od bytů v New Yorku, Paříži, Londýně, Monte Carlu, na ostrově Svatého Bartoloměje, po farmu ve Virginii, a dokonce koupil skupinu tří ostrovů Li Galli ve Středomoří.

2.3.3 Balet Národní opery v Paříži

V roce 1983 dostal Rudolf zajímavou nabídku, a to stát se uměleckým ředitelem Baletu Národní opery v Paříži. Bez zaváhání a s radostí ji přijal a těšil se na další nové období v jeho životě. Dá se říci, že Nurejev byl pro tuto baletní společnost poslední nadějí, protože začínala upadat a ztrácet svou dobrou pověst.

Do své nové práce se Rudolf s nadšením vžil a ihned začal shánět nové choreografy a učitele. Přestože už Nurejevovi bylo přes čtyřicet let, což je věk, kdy jiní baletní tanečníci jsou už dávno v důchodu, on se rozhodně nechystal pověsit svou kariéru tanečníka na hřebík. Obklopen mladšími tanečnickými plnými sil dál pokračoval ve vystupování. Rudolf nejraději tančil po boku Charlese Judeho, se kterým sklídl největší úspěch při představení baletu *Písně poutníka*.

V roce 1988 oslavil Rudolf své padesáté narozeniny, když se dočkal nečekaného překvapení. Metropolitní opera v New Yorku pozvala jeho pařížskou baletní společnost, aby u nich vystupovala přes letní sezónu. Při té příležitosti byla uspořádána také velkolepá narozeninová oslava pro Rudolfa, kdy stovka jeho učenců z Paříže přijela

¹⁵ MAYBARDUK, L.: *The dancer who flew: A Memoir of Rudolf Nureyev*. Toronto: Tundra books, 1999. ISBN 0-88776-415-0, s. 137 (překlad vlastní).

do New Yorku jen kvůli této události. Této oslavy se zúčastnili všichni Rudolfovi taneční partneři včetně Margot Fonteynové.

I když si to Nurejev stále odmítal přiznat, jeho pohyby už přestávaly být tak ladné a něžné, jeho otočky už nebyly tak dokonalé, on se ale bránil ze všech sil neúprosně zvyšujícím se věku. Záměrně přeslýchchal hlasy kritiků, kteří ho nabádali, aby už udešel ze scény. Báł se, že když se zastaví, bude to jeho konec. V roce 1989 ještě dostal příležitost zahrát si roli krále v muzikálu *Král a já*. Rudolf se chopil své role krále dobře, někteří ho chválili s tím, že byl perfektní, jiní nechápali, jak člověk v jeho letech ještě může vystupovat a že už na to zkrátka nemá. V roce 1989 Rudolf ukončil své působení v Baletu Národní opery v Paříži, který díky němu znovunalezl svou ztracenou slávu.

2.4 Návrat domů

Jediná příležitost dostat se zpět do své rodné vlasti za doby Sovětského svazu se dostala Rudolfovi v roce 1987, kdy mu Michail Gorbačov udělil vízum na 48 hodin, aby navštívil svou umírající maminku. Toto setkání však pro něj nebylo příjemné, vidět svou rodinu, jak žije v podmínkách, které si pamtuje Rudolf ještě ze svého dětství, ho akorát naplnilo zoufalstvím. Ani jeho maminka už ho nepoznávala, a tak se s nepříjemnými pocity vracel zpět do Francie.

Psal se ale rok 1989, padla Berlínská zeď, byla stržena železná opona a bylo třeba vylepšit vztahy mezi Západem a Východem. Rudolf byl pozván, aby vystoupil ve své rodné zemi s divadlem Kirova. Měl strach se vrátit, ale i tak to nemohl odmítnout. Nurejev ani nedoufal, že se mu ještě někdy poštěstí se znovu setkat se svými kolegy a přáteli z Leningradu. Na jeho představení se dokonce přišla podívat i jeho první učitelka baletu Anna Udalcovová, které bylo v té době neuvěřitelných sto let.

Představení neprobíhalo podle Rudolfových představ, i diváci jako by zapomněli, že už to není dvacetiletý mladík, ten nezkrotný lev, který dokázal sám zaplnit celé jeviště. Byl sám ze sebe zklamaný, ale radost z toho, že mohl znovu navštívit jeho rodnou zemi a setkat se s lidmi, které léta neviděl, zklamání překonala.

3. Poslední léta

Psal se rok 1982, když Francii zachvátila zákeřná nemoc s názvem AIDS (z anglického Acquired Immune Deficiency Syndrome). Na následky této nemoci začala umírat spousta lidí, které Rudolf osobně znal, a roku 1984 se sám dozvěděl zdrcující zprávu, že je HIV (z anglického Human Immunodeficiency Virus) pozitivní. Dlouho se snažil skrývat příznaky tohoto viru, ale on ho zanedlouho dostihl. Byl stále více unavený a nedokázal zatančit své role tak jako dřív, právě tato nemoc byla příčinou uvádající slávy nejslavnějšího baletního tanečníka své doby.

Na počátku devadesátých let Rudolf stále nebyl připravený skončit se svou kariérou. Když tanečních vystoupení ubývalo, snažil se najít jinou aktivitu spojenou s hudbou, které by se mohl věnovat. Rozhodl se, že je čas splnit si svůj poslední sen – stát se dirigentem. Povolání, při kterém by byl stále v kontaktu s hudbou a s potleskem diváků.

Za svůj život se Rudolf seznámil se spoustou lidí pohybujících se v hudební a taneční sféře, získal tak spoustu kontaktů a jeden mu právě přišel vhod. Navštívil Wilhelma Hubnera, ředitele jednoho z nejuznávanějších symfonických orchestrů klasické hudby na světě - Vídeňské filharmonie. Ten s radostí přijal svého starého přítele pod svá křídla.

Rudolf se poprvé v roli dirigenta objevil v rámci turné s názvem *Nurejev a přátelé* v Rockfordu v americkém státě Illinois. Musel být velmi nervózní, ale vedl si dobře. Netrvalo dlouho a Rudolf opět předváděl svůj talent divákům po celé Evropě. Tentokrát ne jako baletní hvězda, ale jako výborný dirigent.

Nurejevův zdravotní stav se bohužel nezlepšoval, spíš naopak, už podle fotek je zřejmé, jak za poslední léta opravdu zestárl a razantně zhubl. Hlavně rok 1991 byl pro něj extrémně obtížný a bolestný, Margot Fonteynová, jeho dlouholetá přítelkyně a taneční partnerka podlehla rakovině přesně v den devětatvacátého výročí jejich premiéry baletu *Giselle*.

On však, jako by se snažil utéct před smrtí, naplánoval pokračování turné *Nurejev a přátelé*, tentokrát do Austrálie. Po návratu zpět do Evropy dokonce ještě několikrát vystupoval jako tanečník, ale nemilosrdná nemoc mu byla stále v patách a pomalu ho pohlcovala.

Ještě v roce 1992 přišla Rudolfovi pozvánka do tatarské Kazaně, kde měl řídit orchestr, jako by se cítil neporazitelný, pozvání přijal a na měsíc se vydal do své rodné oblasti v evropském Rusku. Zpočátku šlo vše velmi dobře, sklízel úspěchy, byl šťastný,

že může dělat to, co ho baví. Vzhledem k nepříznivému počasí však nebyl dobrý nápad vydat se se svými kolegy do sauny. Okamžitě nastydl a po převezení do Leningradu se musel léčit ze zápalu plic.

Po návratu do Paříže se jeho zdravotní stav čím dál zhoršoval, dostal zánět srdce a nikdo kolem nevěřil, že se dožije dalšího dne. Kromě Rudolfa, on sám dál plánoval svá vystoupení a snažil se dál předstírat, že je vše v pořádku. Zdá se to neuvěřitelné, ale Nurejev se znovu vrátil k dirigování a tentokrát v New Yorku, kde po představení vystoupil na jevišti a sklidil obrovský bouřlivý potlesk diváků, kteří mu ve stoje vzdávali úctu.

Zanedlouho byl Rudolf odkázán na stálou péči druhých, střídali se u něj doma jeho přátelé a známí, rádi si povídali, ale Nurejev byl stále odhodlaný dokončit alespoň svou produkce baletu *Bajadéra*. Byl každým dnem slabší a unavenější, ale stále vzdoroval a na premiéru *Bajadéry* se dostavil v plné síle, stejně jako jeho přátelé a známí, kteří si nesměli nechat ujít premiéru Rudolfovi nejspíš poslední produkce.

Večer 8. října 1992 se zapsal do dějin jako Rudolfovo poslední představení jako producenta. Divadlo bylo plné jeho přátel, známých a kolegů, kteří po vystoupení povstali a s úctou a respektem naposledy zatleskali v té chvíli tak bezbranému baletnímu velikánovi.

Jeho životní boj skončil odpoledne 6. ledna roku 1993, kdy prohrál se zákeřnou nemocí v pařížské nemocnici. Jeho lékař ne něj vzpomínal jako na obrovského bojovníka. „*Když to vypadalo, že mu zbývá méně než měsíc, držel se ještě dva. Když jsme si mysleli, že tu bude možná ještě týden, žil ještě dva. Den před tím než zemřel, jsme si byli jistí, že to byl jeho poslední den – ale stále žil. Nakonec, když jsme si mysleli, že smrt přijde to ráno, Rudolf vydržel až do odpoledne.*“¹⁶

V tento den svět přišel o jednoznačně nejodvážnějšího, nejcílevědomějšího a o jednoho z nejlepších baletních tanečníků vůbec. On zajisté odešel s klidným srdcem, všechny své sny přeměnil díky své obrovské vůli ve skutečnost a jediné, co mu po celou dobu jeho života na Západě chybělo, byla jeho maminka. Miloval balet, který byl celým jeho životem a nepromarnil v něm ani minutu.

¹⁶ MAYBARDUK, L.: *The dancer who flew: A Memoir of Rudolf Nureyev*. Toronto: Tundra books, 1999. ISBN 0-88776-415-0, s. 169 (překlad vlastní).

4. Soukromý život

Není divu, že se Rudolf líbil ženám, byl to opravdu velice pohledný a talentovaný muž a možná že i jeho výbušná tatarská povaha ženy přitahovala.

V době, kdy Rudolf bydlel u svého učitele Alexandra Puškina, se o něj jeho žena Ksenija začala starat a zajímat čím dál víc. Časem se ukázalo, že se do něj zamilovala, a i když Rudolf choval k Alexandrovi obrovský respekt, nedokázal se ubránit spárům tak atraktivní a vyzívavé ženy jako byla Ksenija. Vzhledem k Alexandrovým pozdním příchodům domů se o jejich románu nejspíš nedozvěděl, ale Rudolf se přiznal Menii, která jistě byla zaskočená a zklamaná, ale dál spolu udržovali jejich dosavadní vztah. Brzy však nastal čas, kdy Meniin kurz v baletní škole v Leningradu byl u konce a ona se měla vrátit zpět na Kubu. Rudolf se na poslední chvíli rozhodl jet s ní vlakem do Moskvy, kde přestupovala na letadlo, byli oba zamilovaní až po uši. On se ale v Leningradu o jeho odjezdu nezminil a jeho přátelé a známí si mysleli, že chce utéct do zahraničí, on však jel pouze Menii vyprovodit na moskevské letiště. Jejich poslední společnou noc strávili v ruském hlavním městě a poté se Nurejev se slzami v očích s Meniou rozloučil a vrátil se zpět do Leningradu.

Znovu se po čase setkali na festivalu ve Vídni, Rudolf však zjistil, že už to není ta mladá milující dívka, kterou poznal v Leningradu a že její city k němu jsou poněkud chladné. Napadlo ho, že kdyby s ní odjel na Havanu, kde studovala, mohlo by to její postoj změnit. Alberto Alonso, spoluzakladatel slavné národní baletní společnosti na Havaně, by Rudolfa přijal hned. Obrátil se tedy na divadlo Kirova, ale odpověď byla záporná.

Přestože Rudolf věděl, jaké city k němu Ksenija chovala, byl k ní neuctivý a pohrdavý, ona ho stále následovala a milovala. Po čase sice pochopila, že Rudolf její city neopětuje a že pro něj bude vždy jen jeho náhradní matka, přesto stále žárlila na ženy i muže, kteří se okolo něj často pohybovali. Mezi fanynkami měl Rudolf jistě také spoustu obdivovatelek, které by se s ním rády setkaly osobně.

Neměly o něj však zájem pouze ženy, Rudolf přitahoval také ne jednoho muže. Ještě při Nurejevových studiích si ho všiml pracovník muzea naproti škole, který ho dokonce pozval k sobě domů na večeři, ale Rudolf v té době ještě o své sexuální orientaci takto nepřemýšlel a bral to pouze jako kamarádké pozvání.

Během turné na Středním východě si Nurejeva všiml jistý mladý muž, který s ním chtěl navázat kontakt. Tento neznámý gentleman ovládal spoustu cizích jazyků, mezi které bohužel, rušitna nepatřila, a tak se s Rudolfem nedokázali domluvit. On se

velmi styděl, ne proto že pomalu začal vnímat spíš přitažlivost mužů než žen, ale protože se cítil jako nějaký vesničan, který se nedorozumí s cizinci. Ihned poté si v Rusku našel učitelku, která ho začala učit anglicky.

Začátkem šedesátých let se před již zmíněným nevydařeným turné ve východním Německu Rudolf seznámil se sedmnáctiletým chlapcem jménem Teja Kremke, který studoval na Akademii ruského baletu A. Vaganovové. Rudolf moc rád poslouchal Tejovo vyprávění o západním světě a na oplátku svého nového přítele zdokonaloval v baletních kracích.

Ve východním Německu Rudolf potkal o dva roky staršího muže, který upoutal jeho pozornost. Heinz Mannigel měl podobné rysy jako Rudolf, byl to tanečník španělských tanců a velice dobře si rozuměli. Jejich vztah se vyvinul v něco daleko většího než jen přátelství. Když nastal čas loučení a Rudolf se vracel zpět do Leningradu, políbili se a každý si šel svou cestou. Poté stále udržovali kontakt pomocí dopisů, v jednom z nich se Rudolf dozvěděl, že se Heinz oženil s dívkou, kterou znal pouhé dva týdny. Nurejev byl překvapený, ale ne zklamaný, jelikož v té době se začal pomalu rozvíjet jeho vztah s mladým Tejou, na kterého čekala v Německu jeho milující přítelkyně.

Strávili spoustu času povídáním o hudbě i tanci a rádi spolu poslouchali nahrávky klasické hudby. Teja měl mnohem divočejší povahu a byl otevřený všem novým zkušenostem, trávili spolu čím dál více času o samotě a několikrát i v místnosti za zamčenými dveřmi. Stávali se závislími jeden na druhém. Jejich vztah byl plný lásky a vášně, ale zároveň i žárlivých scén a hádek. I po Rudolfově emigraci na západ na něj Teja nikdy nezapomněl, několik let psal dopisy, na které nedostával odpovědi – kvůli sovětským úřadům, které dopisy od Nurejeva odesílaly zpět.

Při jeho pobytu v Dánsku poznal svou životní lásku, o deset let staršího Erika Bruhna, padli si do oka na první pohled a po několika společných trénincích se mezi nimi zrodil plnohodnotný vztah se vším, co k němu patří. Rudík, jak mu jeho partner říkal, neskonale obdivoval Erikův talent, jeho schopnost se pohybovat po jevišti byla jiná než u ostatních, Nurejeva okouznil svými něžnými pohyby, svou lehkostí a jistotou, se kterou tančí.

Navzájem si dodávali energii a bezmezně milovali jeden druhého. Jejich rozdílné povahy však začaly přinášet do jejich vztahu komplikace. Mladý Rudolf byl živý, vášnivý a odhodlaný učit se stále nové věci, zatímco Erik byl flegmatický a klidný. Ani jejich láskyplnému vztahu se nevyhnou hádky, které jsou vyvolány

povětšinou Erikovou žárlivostí. Nesnesl, že jeho Rudik ho pomalu začínal předčítvat svým talentem, stál na vrcholu slávy, kdežto Erik už byl na pomyslné pyramidě o úroveň níž. Rudolf všude sklízel úspěchy, po strhujícím představení baletu *Giselle* v roce 1962 byl Erik jediný, kdo svého milého nepochválil, což Nurejeva nejvíce zasáhlo.

Jejich vztah byl plný nenávisti a zároveň lásky, přestože se nekonečně milovali, pro Rudolfa na vrcholu slávy byla věrnost něco nepředstavitelného, zkrátka nedokázal odolat několika mužům a ženám, mezi které patřila i Margot Fonteynová. Trápili se, ale jejich láska vydržela až do roku 1989, kdy Erik zemřel na následky rakoviny plic.

5. Další baletní hvězdy Ruska

Počátky ruského baletu sahají až do 17. století, kdy bylo uvedeno operně baletní představení *Orfeus a Eurydika* na carském dvoře Alexeje Michajloviče. Od té doby ruské baletní školy odchovaly nespočet talentů, které uspěly nejen na ruské, ale i celosvětové baletní scéně. V této práci se zmíníme o třech ruských baletních velicínech, kteří nějakým způsobem zasáhli do života Rudolfa Nurejeva.

Vaclav Nižinskij

Vaclav Nižinskij se narodil 12. března roku 1889, a i když pocházel z rodiny tanečníků, Rudolfův život se tomu jeho v mnohém podobal. V roce 1907 se stal absolventem baletní školy v Petrohradě a v Mariinském divadle se stal partnerem mnoha slavných balerín, jako např. Anny Pavlovové. V roce 1909 se stal Nižinskij členem Ruského baletu Sergeje Ďagileva, kde působil jako hlavní mužský tanečník.

Stejně jako Nurejev si i Nižinskij o pár desítek let dříve získal srdce pařížských diváků, ale v roce 1911 byl propuštěn z Mariinského divadla, protože měl (jako Nurejev) problém s kostýmy. O dva roky později se s Ruským baletem vydal do Jižní Ameriky a během cesty se zasnoubil s maďarkou Romolou Pulsyovou. Po příletu si ji v Buenos Aires také vzal a kvůli oslavám jeden večer odmítl vystupovat.

Kvůli problémům, které se odehrály v Jižní Americe, dostal Nižinskij výpověď od Ďagileva, vytvořil si ale vlastní baletní soubor, se kterým vystupoval v Londýně. Poštěstilo se mu také tančit v Madridu. V roce 1914 mu jeho žena porodila dceru Kyru.

V roce 1916 měl Vaclav možnost vystupovat v New Yorku, stejně jako Rudolf o 46 let později. Roku 1917 znovu vystoupil ve Španělsku a v Jižní Americe. Během

jeho pobytu ve Švýcarsku se u něj v roce 1919 projevíly příznaky duševní choroby, kterou švýcarští lékaři označili jako nevléčitelnou schizofrenii. Od roku 1947 žil se svou ženou v Londýně, kde také 8. dubna roku 1950 zemřel.

Mezi nejznámější balety, ve kterých Vaclav tančil, patří například *Šeherezáda*, *Karneval*, *Sylfidy*, *Duch růže* atd. Nižinskij se stal pro Nurejeva velkým vzorem, stále dokola si prohlížel jeho fotografie a z nich studoval jeho každý pohyb. Nižinskij je dodnes stejně jako Nurejev obdivován a jednoznačně se řadí mezi nejlepší baletní tanečníky vůbec.

George Balanchine

George Balanchine se narodil 22. ledna roku 1904 v ruském Petrohradě, kde se také v roce 1921 stal absolventem baletní školy a o tři roky později absolvoval na petrohradské konzervatoři. Během studií na konzervatoři byl členem corps de ballet v Mariinském divadle.

Svou první choreografii vytvořil už v roce 1920 a o 4 roky později absolvoval se svou taneční skupinou turné po Evropě. V Paříži se připojil k Ruskému baletu Ďagileva a stal se jeho choreografem. Dále také spolupracoval s Dánským královským baletem a v roce 1933 pomohl založit průkopnickou skupinu Les Ballets.

Balanchine se dočkal pozvání do New Yorku, kde založil baletní školu a později baletní společnost New York City Ballet, pro kterou vytvořil 150 choreografií. V Americe se George dostal i k vytváření choreografií pro různé filmy (např. číslo *Slaughter on Tenth Avenue* ve filmu *On Your Toes* z roku 1936).

George Balanchine byl čtyřikrát ženatý, ale žádné děti neměl. Po dlouhém boji s Creutzfeldt-Jakobovou nemocí zemřel 30. dubna roku 1983. Mezi jeho nejznámější baletní choreografie patří *Apollo*, *Marnotratný syn*, *Orfeus*, *Vídeňské valčíky* a další. Do historie se zapsal jako výborní tanečník a znamenitý choreograf, kterého Rudolf celý život obdivoval a vždy toužil po spolupráci s ním.

Michail Baryšnikov

Michail Baryšnikov se narodil 28. 1. 1948 v bývalém Sovětském svazu v Rize. Balet také vystudoval v baletní škole v Leningradu, kde strávil své mládí, pod dohledem Alexandra Puškina, stejně jako Rudolf. Poté se, stejně jako již zmínění baletní mistři, stal členem divadla Sergeje Kirova.

V roce 1974 učinil podobné rozhodnutí jako Nurejev, když se při turné v Kanadě rozhodl zůstat a požádal tam o politický azyl. Také se uchýtil v New Yorku, kde se stal členem baletního souboru American Ballet Theater, kde byl později jmenován uměleckým ředitelem, rok také působil v souboru New York City Ballet. Podle svého si upravil balety *Labutí jezero*, *Louskáček*, *Don Quijote*, *Popelka* a jiné.

Baryšnikov pomáhal také vytvářet specializované televizní programy, jako *Baryšnikov v Bílém domě* a *Baryšnikov na Broadwayi*. Díky těmto projektům si Michail zasloužil cenu Emmy (americké televizní ocenění) a později byl díky roli ve filmu *Nový začátek* nominován na Oscara. Stal se také hvězdou filmu *Bílé noci*. Baryšnikov se také dvakrát objevil v Praze, a to v letech 1996 a 1999. Má čtyři děti, z toho tři s jeho současnou ženou Lisou Rinehartovou.

Když se Rudolf Nurejev dozvěděl o Baryšnikově emigraci, byl nadšený a jakmile to bylo možné, pozval ho na večeři. Rudolf plný entuziasmu radil Michailovi jak se vyhýbat agentům KGB, jaké baletní společnosti a učitele navštívit a stali se z nich dobří přátelé.

Závěr

Ve dvacátém století se odehrála spousta událostí, které dodnes poznamenaly vývoj lidské kultury a společnosti, stejně tak Rudolf Nurejev ovlivnil dějiny baletní společnosti a stal se vzorem a inspirací mnohým současným baletním tanečníkům. Lze předpokládat, že neexistuje člověk z oboru, který by neznal toto jméno. Ve své době byl známý celému světu díky odvážnému rozhodnutí zůstat na Západě. Pro některé lidi to byl pouhý utečenec a blázen, pro jiné hrdina.

Když se řekne ztělesnění odhodlanosti, odvahy a cílevědomosti, vybaví se mi právě Rudolf Nurejev, nespoutaný a nezastavitelný tank, který byl schopen všeho, aby si splnil své sny. Cesta k nim byla komplikovaná, ale on ji se svou tatarskou krví v žilách a drzou povahou vždy zvládl ujit a všechny své sny dokázal přeměnit ve skutečnost. Jeho jediné a největší přání bylo však prosté, zkrátka tančit, kdekoliv a kdykoliv. Když několik dní nenazul svou baletní obuv, nebyl ve své kůži.

Způsob, jakým se pohyboval po jevišti, byl dechberoucí. Tvrdě pracoval, aby jeho otočky byly dokonalé, technika bezchybná, ale především jeho skoky byly impozantní. Jako by snad Země ztratila svou přitažlivost nebo byl přivázaný na neviditelném provázku. Baletní scéna byla jeho domovem, právě tam byl sám sebou a právě tam z něj čišilo sebevědomí a jistota se kterou vždy dokázal přimět publikum, aby se soustředilo právě na něj.

Vzhledem k omezenému rozsahu bakalářské práce není možné postihnout všechny detaily osudu tohoto génia, proto jsou zde popsány ty nejpodstatnější momenty jeho soukromého a baletního života. Po podrobném prostudování materiálů o tomto baletním mistrovi, které jsou dostupné především v anglickém a ruském jazyce, stále nedokážu pochopit, jak za necelých 55 let života dokázal tolik neuvěřitelných věcí, o kterých by měl vědět celý taneční svět.

Hlavním cílem této práce je připomenout neobyčejný život tohoto baletního velikána a přiblížit ho českému národu. Rudolf Nurejev by měl být tanečním vzorem a inspirací všem, kteří chtějí něco ve svém životě dokázat.

Резюме

В двадцатом веке произошло много событий, которые до сих пор оказали влияние на развитие человеческой культуры и общества, тождественно Рудольф Нуреев повлиял на историю балетного общества, он стал образцом и вдохновением для многих современных балетных танцовщиков. Можно предполагать, что не существует человек в этой специальности, который бы не знал это имя. В свое время он был известен всему миру благодаря отважному решению остаться на Западе. Для некоторых людей он был просто беженец и сумасшедший, для других он был герой.

Когда скажут олицетворение решимости и смелости, вспомню именно Рудольфа Нуреева, необузданный и безудержный танк, который был способен на все, чтобы исполнил свои мечты. Путь к ним был сложный, но он со своей татарской кровью в жилах и с дерзким характером всегда справился с ним и все свои мечты сумел обратить в реальность. Но его единственное и самое большое желание было простое, просто танцевать, где угодно и когда угодно. Когда он несколько дней не надел свою балетную обувь, он не был в своей тарелке.

Способ, каким он двигался по сцене, был захватывающий. Усиленно работал, чтобы его пируэты были идеальные, техника безошибочная, но прежде всего его прыжки были импозантные. Казалось, как Земля потеряла свое тяготение или он был привязан к невидимой веревке. Балетная сцена являлась его домом, именно там он был самим собой и там он излучал самоуверенность и уверенность, с которой всегда принудил публику сосредоточиться именно на нем.

Ввиду ограниченного объема бакалаврской работы невозможно изобразить все детали судьбы этого гения, поэтому здесь описаны самые существенные моменты его личной и балетной жизни. После подробного изучения материалов об этом балетном мастере, которые являются доступными прежде всего в английском и русском языках, я постоянно не могу понять, как за неполных 55 лет жизни сумел столько невероятных вещей, которые должен знать весь мир танца.

Основной целью этой работы является припомнить необычайную жизнь этого балетного гиганта и приблизить ее чешскому народу. Рудольф Нуреев должен быть танцевальным образцом и вдохновением всем, кто хочет с чем-то в своей жизни справиться.

Bibliografie

Knížní zdroje

- BRODSKÁ, B.: *Dějiny ruského baletu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.
- KAVANAGH, J.: *Rudolf Nureyev: The life*. London: Penguin books, 2008. ISBN 978-0-141-02969-6.
- LAURENZI, L.: *Láska je láska: když slavní kluci chodí s klukama a holky s holkami*. Frýdek-Místek: Alpress, 2008. ISBN 978-80-7362-556-6.
- MAYBARDUK, L.: *The dancer who flew: A Memoir of Rudolf Nureyev*. Toronto: Tundra books, 1999. ISBN 0-88776-415-0.
- MEYER-STABLEY, B.: *Rudolf Nureyev: Biografia di un ribelle*. Turín: Lindau, 2013. ISBN 9788867082131.
- NUREJEV, R.: *Avtobiografija*. Moskva: Agraf, 1998. ISBN 5-7784-0052-7.
- NUREJEV, R.: *Rudolf Nurejev. Tri goda na kirovskoj sceně: vospominanija sovremennikov*. Sankt-Petěrburg: Puškinskij fond, 1995. ISBN 5-85767-067-5.
- REDFERN, N.: *Tajnosti celebrit: vládní složky o bohatých a slavných*. Praha, 2010. ISBN 978-80-7309-550-5.
- SOLWAY, D.: *Rudolf Nurejev na sceně i v žizni: prevratnosti sud'by*. Moskva: Centrpoligraf, 2001. ISBN 5-227-00896-5.
- VAN DANTZIG, R.: *Vospominanija Nurejeva: sled komety*. Sankt-Petěrburg: Gelikon pljus, 2011. ISBN 978-5-93682-703-7.

Internetové zdroje

- <http://chirayliq.blogspot.cz/2009/02/rudolf-nureyev.html>
- <http://lera-komor.livejournal.com/1550459.html>
- http://myhero.com/print.asp?hero=R_nureyev_dnhs_US_2011
- <http://rudolfnureyev.org/biography/>
- <http://www.balanchine.org/balanchine/01/>
- <http://www.biography.com/people/rudolf-nureyev-9425938>
- <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/films/features/lord-of-the-dance-137369.html>
- <http://www.nytimes.com/1993/01/07/arts/rudolf-nureyev-charismatic-dancer-who-gave-fire-to-ballet-s-image-dies-at-54.html?pagewanted=all>
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Margot_Fonteynová

https://en.wikipedia.org/wiki/Rudolf_Nureyev

https://en.wikipedia.org/wiki/Vaslav_Nijinsky

<https://www.nureyev.org/rudolf-nureyev-biography-defects-to-the-west-1961/>

<https://www.nureyev.org/rudolf-nureyev-biography-kirov/>

<https://www.nureyev.org/rudolf-nureyev-biography-last-years-1993/>

<https://www.youtube.com/watch?v=yvn2iiBrojw>

Audiovizuální zdroj

Rudolf Nureyev: Dance to Freedom [film]. Režie Richard Curson Smith. VB, 2015.

Dokumentární přílohy

Obr. č. 1: Malý Rudolf (vpravo dole) s rodiči a sestrami

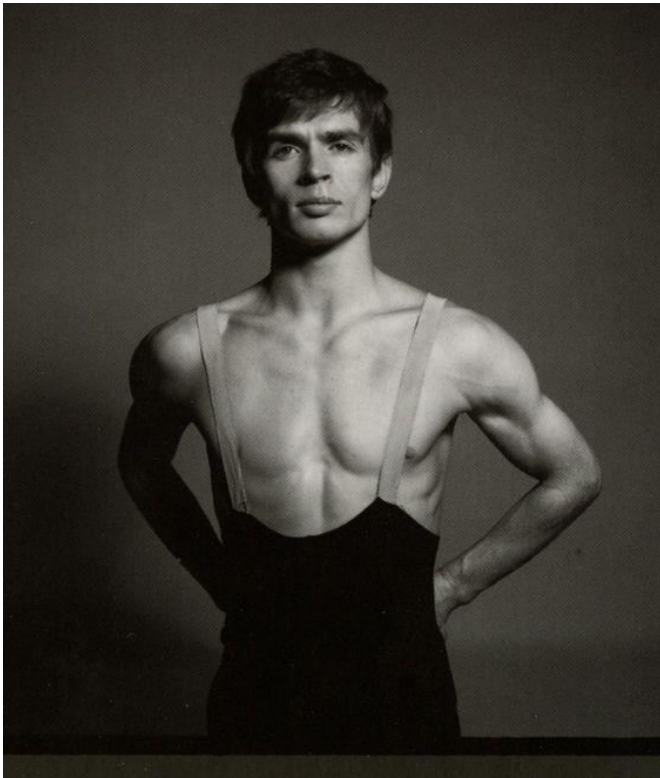
Zdroj: http://www.nureyev.org/biographie_russie.php

Obr. č. 2: Mladý Rudolf u baletní tyče

Zdroj: http://www.nureyev.org/biographie_russie.php

Obr. č. 3: Rudolf Nurejev

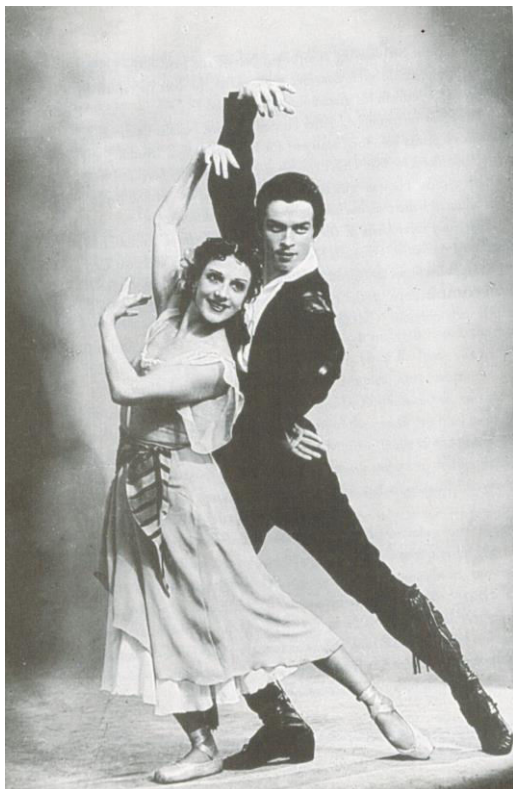
Zdroj: <https://cz.pinterest.com/pin/418131146641176911/>

Obr. č. 4: Rudolf Nurejev a Alla Sizovová při jejich absolventském představení baletu *Korzár* (r. 1958)

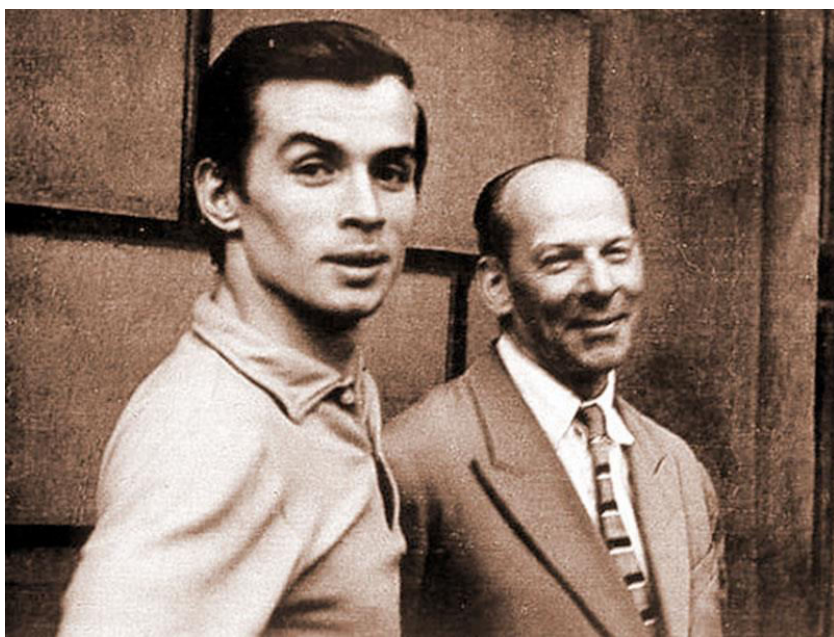
Zdroj: <http://pointemagazine.com/wp-content/uploads/2016/04/sizova-and-nureyev.jpg>

Obr. č. 5: Rudolf Nurejev a Natalija Dudinská při představení baletu *Laurencie*
(r. 1958)

Zdroj: MAYBARDUK, L.: *The dancer who flew: A Memoir of Rudolf Nureyev*.
Toronto: Tundra books, 1999. ISBN 0-88776-415-0, s. 54.

Obr. č. 6: Rudolf Nurejev a Alexandr Puškin

Zdroj: <http://lera-komor.livejournal.com/1550459.html>

Obr. č. 7: Teja Kremke

Zdroj: <http://nurejev.livejournal.com>

Obr. č. 8: Rudolf Nurejev a Erik Bruhn

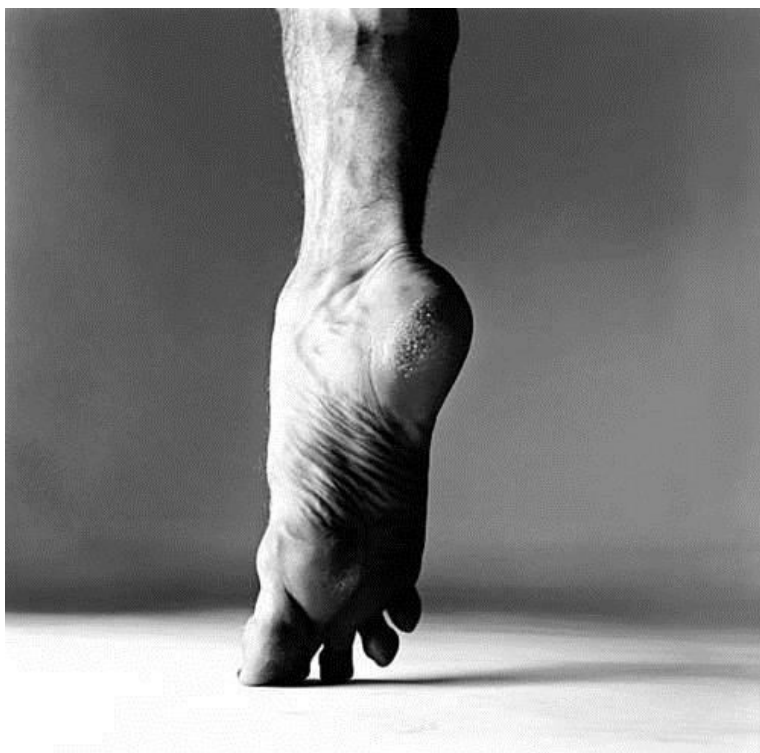
Zdroj: <https://24smi.org/celebrity/3545-rudolf-nuriev.html>

Obr. č. 9: Rudolf Nurejev a Margot Fonteynová při představení baletu *Giselle* (r. 1962)

Zdroj: <http://classicalballetnews.com/margot-fonteyn-and-rudolf-nurejev-video/margot-fonteyn-rudolf-nurejev-1/>

Obr. č. 10: Rudolfovo postavení nohou v relevé

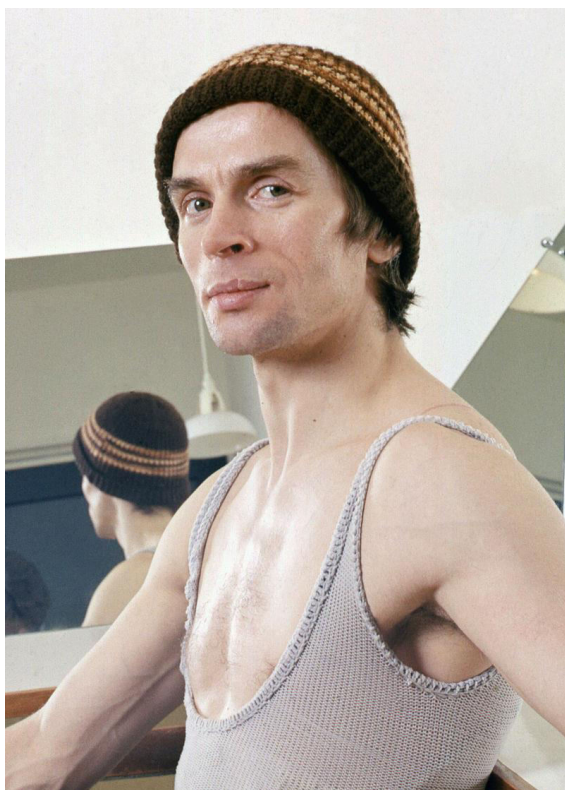
Zdroj: <https://cz.pinterest.com/pin/155585362096935885/>

Obr. č. 11: Rudolf Nurejev a Margot Fonteynová při představení baletu *Labutí jezero* (r. 1963)

Zdroj: <https://cz.pinterest.com/pin/307511480777387972/>

Obr. č. 12: Rudolf Nurejev (r. 1973)

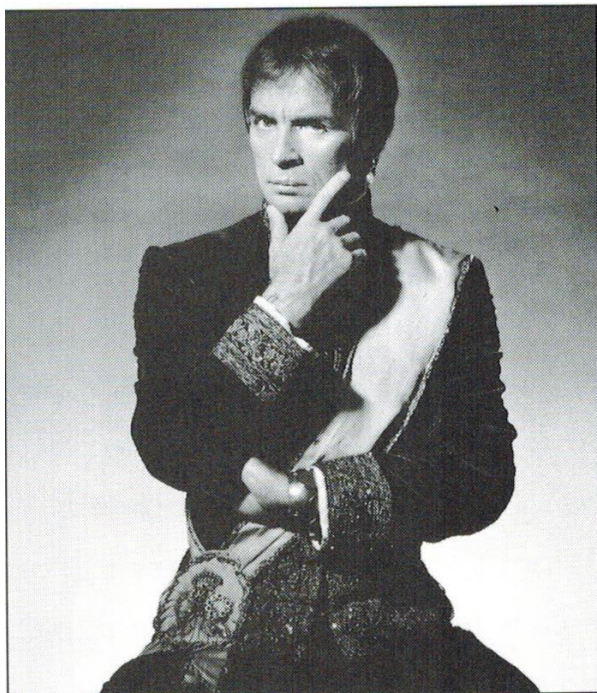
Zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/Rudolf_Nureyev#Royal_Ballet

Obr. č. 13: Rudolf Nurejev a Charles Jude při představení baletu *Písně poutníka*

Zdroj: <https://www.nurejev.org/rudolf-nurejev-memories-interviews-2015/charles-jude/>

Obr. č. 14: Nurejev v muzikálu *Král a já* (r. 1989)

Zdroj: MAYBARDUK, L.: *The dancer who flew: A Memoir of Rudolf Nurejev*. Toronto: Tundra books, 1999. ISBN 0-88776-415-0, s. 152.

Obr. č. 15: Vaclav Nižinskij

Zdroj: <https://alchetron.com/Vaslav-Nijinsky-1284889-W>

Obr. č. 16: George Balanchine

Zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/George_Balanchine

Obr. č. 17: Michail Baryšnikov

Zdroj: <http://sac-serial.webnode.cz/herci/michail-barisnikov/>

Obr. č. 18: Rudolf Nurejev a Michail Baryšnikov (r. 1986)

Zdroj: <http://rudolfnurejev.org/reminiscences/baryshnikov.html>